

CSUKÁS IRÉN

KISPEST '56

CSUKÁS IRÉN

KISPEST
'56

VITÉZ APRÓ JÓZSEF
KUGLI GYULA
KÁLMÁN BÉLA
SZLAMA ÁRPÁD
CSISZÁR LÁSZLÓ
TÍMÁR MÁTÉ
emlékei

ORBÁN ÉVA
ÜZENET A BARIKÁDRÓL
Kráter Kiadó Budapest, 1996
I–II kötet

és

IRÁNYTŰNK '56
Codex Print Kiadó és Nyomda Kft
Budapest, 2000

c. riportkönyveiben
megjelent interjúk részletei

KOROLY T. GYÖRGY
interjú

Gyenes Pál

1956-os Intézet – Oral History, 1991
készítette,

PORUBSZKI ISTVÁN
JANCSOVICS JÁNOS
JASPER GYULA
emlékeit

Csukás Irén
jegyezte le
2001

Megjelent
az 1956-os forradalom és szabadságharc
45. évfordulóján

Ajánlás

Tisztelt Olvasó!

Nem mindennapi könyvet tart most a kezében.

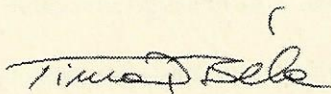
Legújabb nemzeti ünnepünknek egy, a történészek okfejtéseitől, és a politikusok érdekei szerinti magyarázatoktól mentes dokumentum értékű szemelvénye az '56 október 23-i, és az azt követő eseményeknek.

A kéziratot olvasva én is az utcán, a forradalmárok, vagy esetenként bátor közreműködők között éreztem magam. Hasonló érzés volt, mint amikor gyermekkoromban szüleim meséltek az „eseményekről”.

Ez a gyűjteményes kötet emberközelbe hozza, és megélhetővé, megérthetővé teszi a dicső napokat. Külön kiemelendő a gyűlöletkeltéstől mentes hangvétele a mesélőknek.

Remélem, hogy ez a könyv Önhöz is közelebb hozza azt a szabadságharcot, ami a '90-es rendszerváltásnak is, és nemzeti büszkeségünk visszaszerzésének is jó alapul szolgálhatott.

Kispest, 2001. június 11.

Timár Béla
Kispest polgármestere

Bevezető

Kispest Budapest keleti kapuja, soknemzetiségű település, alapítói túlnyomórészt az 1848-as szabadságharcban résztvevők, Pestről kitiltottaknak, a századvegi Pest építőinek leszármazottai.

Hazafiak, szabadság szeretők.

Több gyár munkásai, hivatalnokai. Sokan közülük régi szocialisták, a szocializmus elkötelezett hívei.

Az elégedetlenség: – a megélhetés, lakás, a kommunisták erőszakosságai, a személyes biztonság hiánya, ÁVH, államosítás, kitelepítés, TSZCS szervezés, beszolgáltatás, szólásszabadság hiánya, demagógia miatt – egyre nőtt.

1953-ban Sztálin halála után – Nagy Imre reformokat, népbarát politikát hirdetett meg, de Rákosi és Gerő miatt nem tudta érvényesíteni. – 1955-ben Moszkvában jobboldalisággal vádolták meg – Rákosit ismét megvédte a Párt Központi Bizottsága. Nagy Imrét leváltották és Hegedűs András lett a miniszterelnök.

1953-ban az NDK-ban, 1956 júniusban Poznanban munkásfelkelés volt. Októberben Gomulka leváltása miatt politikai válság keletkezett. Tiltakozási hullám indult el Lengyelországban.

Sztálin halála után a XX. kongresszuson Hruscsov önkritikát gyakorolt. Hatására változásokat követelt az ifjúság. Irodalmi vita klubokat alakítottak. Legjelentősebb a *Petőfi Kör* volt 1954–56-ban Budapesten.

1956 október 16-án Szegeden a MEFESZ diákgyűlést tartott és az 1848-as 12 pont mintájára 11 pontban foglalták követelésüket. Ezt fogadta el és egészítette ki a debreceni Egyetem és a Műszaki Egyetem diáksága.

Lengyelország melletti kiállítás bizonyítékként felvonulást terveztek 23-án 14 órára a Bem szoborhoz.

A Központi Bizottság félt a felvonulástól, ezért vonakodtak az engedélyt megadni, amiről a Rádió is rendszeresen beszámolt.

Ezt hallva a kispesti üzemek munkásai spontán felvonultak a kispesti Kossuth szoborhoz, majd sokan a gyűlés után csatlakoztak az egyetemisták felvonulásához.

»Az 1956. évi ellenforradalom Kispesten is hasonlóképpen zajlott le, mint a főváros többi kerületében. Október 23-án a felvonuló fiatalok többsége becsületes szándékkal a hibák sürgős kijavítását követelte. *Piros* és nemzeti színű zászlóik is ezt a szándékot jelezték.«

A Rádiónál történt eseményeket szintén a Rádióból hallották és a lövöldözés hangjai Kispesten is hallhatóak voltak. A fiatalok ezek hatására többen elindultak fegyvert szerezni a Pestlőrinci és Erzsébeti laktanyába, valamint a Soroksári Lámpagyárba.

»Az események azonban egyik óráról a másikra drámai fordulatot vettek. A reakció képviselői vették kézbe az irányítást: fegyvereket osztogattak, nacionalista, szovjetellenes jelszavakat, követeléseket hirdettek.«

Kispest Budapest Keleti kapujává vált.

Az oroszok már 24-én megindultak Lőrinc felől az Üllői úton és a Lehel utcából – a Kőbányai állomás felől – tömegesen tankokkal, harckocsikkal Pestre a harcoló fiatalok ellen. Ezért kezdődött el a barikádok építése az Üllői út lajosmizsei átjárójában és az Ady Endre úton. Az állomáson lévő vagonokat tolták a kövesútra és felszedett kockakövekből emeltek barikádot. Mikor látták, hogy mindez alig jelent valamit a Traktorgyár ebédlőjéből a tányérokat is felhasználták. Sajnos ez a tányérakna utánpótlás is csak átmeneti megoldást jelentett.

Az Ady Endre úton a Hengerde munkásai és az Oncsa telep lakói próbálták megállítani a tankokat s harckocsikat: lövöldözéssel és Molotov-koktéllal. Sikerült is öt-hat tankot kilőniük. Sajnos azonban a keletkezett tűzharcban 18 *magyar* fiatal és több *orosz* katona, lelte halálát.

»A következő napon Kispesten is bűnözők, közöttük és velük éretlen, meggondolatlan gyerekek lövöldöztek az utcákon. Halálra keresték a kommunistákat, azokat is, akik elítélték a Rákosi-klikk túlkapásait, és a hibák kijavításán munkálkodtak. Féktelen pusztítás kezdődött.«

»Megrohamozták a párt Kossuth téri székházát, ledöntötték, elpusztították a szovjet hősi emlékművet, leverték a vörös csillagot a gyárak, üzemek homlokzatáról.«

25-én az Üllői úton vonuló orosz hadsereg már minden mozgó pontra lőtt. Ekkor a lakosság élelme, főként a kenyér fogyóban volt és az Üllői úton sorban állókra és menekülőkre egyaránt lőttek a tankokból és harckocsikból.

Ugyancsak 25-én érkezett segítség Oroszházáról két 76-os löveg, *Szlama Árpád* hadnagy vezetésével. Tüzérek voltak, akik a Rádióból hallották az eseményeket és segíteni akartak. Az Üllői úton a lajosmizsei vasúti átjáróban azonban feltartóztatták a fiatalok, mert tisztí egyenruhában nemzeti lobogó nélkül érkeztek s nem tudták barát, vagy ellenség-e? Azok a tisztí jelzésektől megválva azonnal hadba állították a löveget az oroszok ellen fordítva azokat. 2-3 tank kilövése után az oroszok megfordultak. Lőtték egymást is az oroszok és más útvonalra mentek.

Az orosházi tüzérek pedig a Corvin közbe mentek segíteni.

24–25-én a Rendőrség egy része is átállt s megalakultak a járőr-csoportok s a nemzetőrség Wekerlén és Kispesten.

A Wekerlei csoportok:

1. a III. sz. iskolában,
2. Főtéren, a bunkerben,
3. a Bercsényi utcai Lovas-rendőrségen,
4. A rendőrségen

A kispesti csoportok:

1. Tanácsházán,
2. Kátránygyárban
3. Az Erzsébet téri központban és a Kertvárosban

27-én a tanácsházán többségében a régi vezetők megalakították a Nemzeti Bizottságot. 28-án spontán nagygyűlésen ki is hirdették, ismertetve a neveket. Ezt azonban a lakosság nem fogadta el.

»Október 28-án „spontán gyűlésen”, megválasztották a XIX. kerületi Nemzeti Bizottságot, amely egyszerűen menesztette a régi vezetőket. A végrehajtó bizottság elnökét, *Lados Mihály-nét* a Tanácsháza pincéjébe zárták. A bizottság mellett 5 tagú ellenőrző bizottságot hoztak létre...«

Ugyanezen a napon Münnich Ferenc feloszlatta az ÁVH-t.
Győzött a forradalom.

29-én a kispesti forradalmárok leváltották a kommunista többségből álló Nemzeti Bizottságot és Forradalmi Bizottságot és Ellátó Bizottságot hoztak létre.

»Egy nappal később, október 29-én megalakult a Kispesti Forradalmi Ifjúság Ideiglenes Bizottsága, amely már az akkori Nagy Imre-kormányt sem tartotta megfelelőnek.«

Az üzemekben, gyárakban megalakultak a Munkástanácsok, amelyeknek a feladata a termelés irányítása volt.

Az oroszok visszavonultak, úgy látszott kivonulnak és a rend helyre áll. A lakosság igyekezett rendet tenni s a dolgok mindennapokra készült.

30-án eltemették a halottakat.

A élelmezésért felelősök gondoskodtak az élelmiszer elosztásáról. Rend és nyugalom volt Kiszpesten.

»A nehéz napokban megfogyatkoztak a párttagok, de akik nem inogtak meg, vállalták a népi demokrácia védelmének akkor veszélyes feladatát. Közülük 38-an jelentkeztek fegyveres szolgálatra a rendőrségen. Egy két MDP-tagnak (Magyar Dolgozók Pártja) *sikerült* az ún. Forradalmi Bizottmányba is bejutnia, az eseményeket azonban, sajnos nem tudták befolyásolni.

Október 30-án kísérlet történt a párt újjászervezésére is, *Mátyus László* másodmagával Kádár János és Münnich Ferenc elvtársaknál járt emiatt.«

November 4-e előtt komolyabb tűzharc a lakosság biztonsága miatt nem volt. November 4-én azonban ismét tömegesen jöttek az oroszok tankokkal, harckocsikkal és gyalogosokkal.

»1956. november 4-én megalakult a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, amely a néphatalom megvédésére fegyverbe szólította a párthoz hű munkásokat, és kérte a szovjet alakulatok segítségét. A gyorsan megszervezett munkásőrség a szovjet erőekkel néhány nap alatt felszámolta és leverte az ellenforradalom fegyveres csoportjait.«

A 13-as villamos kanyarban és a Határ út Üllői út és Ferihegyi út részén volt komoly összeütközés a forradalmárok és az oroszok között.

November 7-én a Vörös Csillag Traktorgyár tetején lévők kilöttek egy helikoptert, s megerősítették a lajosmizsei átjárót.

November 10-e után a fiatalok nagy része a „*falakat festette*” különböző feliratokkal: az oroszoknak és a Kádár kormánynak üzentek. Nappal lemeszelték, de éjszaka újrafestették a jelszavakat.

November 18-án az oroszok beásták magukat a Bűdös-árok melletti erdőbe – azt hitték az Suez – az Ady Endre úttól a Nagykőrösi útig. Ekkor történt, hogy több fiatal meg akarta szüntetni az adóvevőjüket, ezért néhányan – a jelenlegi Határ úti Metró-állomás melletti parkoló helyén felállított – oszlophoz mentek. Az egyik fiatal vállalva a veszélyt felmászott az oszlopra és elvágta a drótokat. Természetesen az oroszok ezt észrevették és ösztüzet indítottak

Egy magyar fiatal és több orosz katona lett az áldozat.

Az orosz katonák tömegesen álltak át a magyarokhoz. A Mátyás utca 3-ban lakók a tűzharc miatt a pincébe mentek s a nyitva felejtett lakásajtón betérve az oroszok „átöltöztek” Minden férfi ruha eltűnt, helyébe orosz katonaruhák voltak.

Az utcán pedig sorban feküdtek a harcban elesettek.

November 19-ére virradóra teljesen ellepték Kispestet és Wekerlét az oroszok. A további fegyveres ellenállás lehetetlenné vált.

»A Forradalmi Karhatalmi Ezredbe 30 *kispesti* jelentkezett. A kerületi munkászászlóalj 1957 elején szerveződött meg. Első parancsnoka *Simeoni Ernő* elvtárs volt.

Az ellenforradalom fegyveres csoportjainak szétverésével még nem fejeződött be a harc. Kommunistaellenes, szovjetellenes elemek az üzemi munkástanácsokban a megtévesztett dolgozókat felhasználva sztrájkjal, szabotázzsal, megvalósíthatatlan követelésekkel próbálták megghiúsítani a kormánynak a rend helyreállítására irányuló erőfeszítéseit.

Novemberben és decemberben lényegében szünetelt a termelés a gyárakban. Egyedül a Vörös Csillag Traktorgyárban csaknem 80 millió forint volt az ebből származó kár. 13 millió 238 ezer forint „munkabért” fizettek ki, amely mögött nem volt munka.«

A Munkástanácsok még ellenálltak, sztrájkokat szerveztek, megakadályozták a párt szervezését

»Az üzemi szervezés, az üzemi pártszervezetek létrehozása a kezdetben nagy erőt képviselő munkástanácsok makacs ellenállásába ütközött. A Budapesti Munkástanács irányítását követve kijelentették: *a gyárban nem lesz pártszervezet*. Ennek ellenére – igaz, hogy szinte fél illegális körülmények között – minden üzemben megindult a toborzás.

Az ellenforradalommal vívott harc közben szerveződött újjá a párt. Kispesten a MSZMP november 11-én tartotta alakuló ülését 40 résztvevővel. Az ülés intéző bizottságot választott: *Boér Ferenc (elnök), Bujtor László, Beck Ella (később Dóra János), Hajnis Károlyné, Hochwarter János, Kotymán István, Sárosi Imre, Vigh József*. A kerületi bizottság első titkárának *Dóra Jánost* választották meg. A párt munkája a legnehezebb volt a Gránitgyárban, ahol a munkástanács elnöke, Bartalos erőszakos módszerekkel állt a kibontakozás újába. Itt még november végén is *csupán 4 tagja* volt a pártnak.

Jobb volt a helyzet a Traktorgyárban, ahonnan már az első napokban többen jelentkeztek a *munkásörtségbe* és kérték felvételüket a pártba. Az üzemi intéző bizottság tagjai: *Kunczer Mihály, Ankert Ottó, Antal István, Steinlein Sándor, Szalai Gyula és Virágh Ferencné* (jelenleg /1972/ a XIX. ker. Tanács V. B. elnöke).

1957 január 6-án a Vörös Csillag Traktorgyár Művelődési Házban megtartott pártnapon *már 400 résztvevő* hallgatta dr. Münnich Ferenc elvtárs beszédét. Egy hét múlva az MSZMP kerületi aktíván rendszeres politikai viták szervezéséről hozott határozatot...

1957 januárjától lassan megindult egy egészséges folyamat. A munkástanácsokban *MSZMP-tagok is* helyet kaptak, s így azokban a józanabb hangok kerekedtek felül.

Amint a kommunisták egyre nyíltabban színre léptek, s erőteljesebbé vált a pártszervezés, a munkástanácsok szerepe mindinkább halványodott. 1957 februárban a gránitgyári munkástanács többsége lemondott. A ruhagyári munkástanács „átszervezés” címén még a kommunista vezetők leváltásával próbálkozott, a kísérlet azonban kudarcot vallott, mert a munkások már nem támogatták. Az ellenforradalom szellemében létrejött munkástanácsok tehát nem bizonyultak pozitív erőnek. Áprilisban meg is szűntek.

1957 márciusában bontott zászlót a *Kommunista Ifjúsági Szövetség*. «

»A kerületi KISZ március 23-án az Ifjú Gárda Művelődési Házban alakult meg. Az alapítók nevét ismerjük: *Balázs Margit, Bibók János, Daka Béla, Dimola Józsefné, Domonkos József, Dóra János, Ecsedi Gyula, Erdei István, Horváth Gyula, Konta Tibor, Kovács Sándor, Mekis József, Nagy Andrásné, Pintér István, Pollenák Kálmán, Tubl Roger, Tózsér Béla, Török László, Seffer Ilona, Szabó Károly és Szikora Gusztáv.*«

Az idézetek forrása: *100 éves Kispest*, Tari István: *Kispest a felszabadulástól napjainkig*, Budapest Főváros XIX. kerületi Tanács VB. kiadása, 1972. (205–206 o.)

Menekülni kellett mert a harcban és járőrözésben velük tartó kommunisták elárulták őket, informálták a rendőrséget és katonaságot, kinek volt fegyvere, kik vettek részt a harcokban, stb. házkutatások és letartóztatások voltak.

A letartóztatások egyre gyakoribbá váltak: 92 fegyverest állítottak elő. A Bíróságnak 90 főt adtak át, ebből 28-at jogerősen elítélték. Külföldre még '56-ban 7-en menekültek.

Halálos ítéletet hárman kaptak, közülük a 29 éves *Szegedi Flóriánt* 1958. szeptember 1-én kivégezték, felakasztották.

Egy főt II. fokon 34 év és 4 hónap, a másikat II. fokon 7 év, többeket pedig 1,5 évtől 5 évig terjedő börtönbüntetésre ítélték..

Huszonkilencen haltak meg Kispesten, ebből tűzharc során 12-en.

1956 október–novemberi fegyveres harcban meghalt Kispestiek Budapesten

Sebestyén Lajos (19.é)	Lukács István	Kertész György, ip. tan.
Sebestyén László	Sztrinyiszko Lajos	Szercsik Károly
Horváth Sándor (18. é.)	Kostyán Jenő	Göbolyös Zsigmond
Kolozsi Mária (23. é.)	Weiss Béla	Göbolyös Béla
Végh László (34 é.)	Lehóczky Árpád	Bonics Józsefné
D. Szabó József (23. é.)	Babolcsai László	Skultéti Mihály
(Rákoskeresztúri tem.)	Friedler Emil	Szabó Tibor
Domokos László (24. é.)	Turai István	Májér György
Griszháber Ferenc	Csávás Béla	Szabó Ferenc
Majer György	Dobri István	Gábor György
Pajzs Gyula	Szöllősi Gyula	Gonda János
Szatmári József	Budai Károly	Kiss András (Pomáz)

KOROLY T. GYÖRGY

Október 23-án a feleségem elé mentem – aki a Vörös Csillag Traktorgyárban dolgozott – és mesélte, hogy milyen nagy nyüzsgés van a gyárban. Délelőtt egyetemisták röpcédulákat osztogattak és hallgatták egész nap a rádiót. „Végre szabadok leszünk” mondták, és délután kivonultak tüntetni ott Kispesten a Kossuth szoborhoz. Otthon hallgattuk a Rádiót, Gerő beszédét meg a lövöldözést.

24-én, mint katona – akit a katonai eskü kötelez – elmentem a Kiszepesi Kiegészítő Parancsnokságra jelentkezni. Onnan a Rendőrkapitányságra küldtek, ahol őrizetbe is vettek – nemcsak engem. Csillik rendőrkapitány még enni is adott. Többen voltunk, köztük Tankó Tibi, Nagy Feri stb. aki később a helyettesem is lett. Beszélgettünk, hogy itt kevés a rendőr, az utcán meg rendetlenség van. Szóljunk a kapitánynak, hogy osszon be bennünket is járőrözni a rendfenntartás érdekében. Ti párttagok vagytok én ugyan nem, de ez nem jelent semmit.

És lement a küldöttség. Csináltak egy taggyűlést, – akkor még MDP volt – és határozatot hoztak, amit bevitték Csilliknek, aki beosztott bennünket járőrözésbe.

Nekem volt gépkocsivezetői igazolványom és sofőr lettem egy Pobjedában. Ült mellettem egy hadtápos százados, még egy tiszt és két rendőr. És elindultunk az Ady Endre úton. Ott viszonylagos nyugalom volt.

Kiértünk a Határ úthoz.

Az Üllői úton – ahol most az MDF piac van (Metró-állomás melletti parkoló) – volt egy Vámház, mellette üres terület. És ott rengeteg ember volt – voltak vagy 60-an, férfiak. – Odamentem a kocsival. Mindjárt jöttek, hogy gyerünk, borítsuk fel ezeket a rohadékokat – így az egyik – Közben volt köztük egy osztálytársam – Dodó – Ős wekerlei, meg kispesztiek: szidták az oroszokat. Én kértem őket, hogy oszoljanak szét, mert az oroszok közéjük találnak löni.

Ketten-hárman maradtak.

Mi az Üllői úton mentünk szembe az oroszokkal, akik páncélozott járművekkel jöttek. A ruszkiak a tetejükön álltak, hihetetlenül ijedt arccal.

Egyszer csak az ÉKM-nél beköp az ablakon egy manus „Rohadt gazemberek, most lőttek agyon az oroszok egy gyereket az anyátok Istenit, ti meg itt őket szolgáljátok”

Na akkor gázt adtam és mentünk tovább.

Ott még megvan az az öreg ház, ős kispesti. Annak a faláról csúzlizott egy gyerek ezekre a tankokra és azok meg a csúzlizó gyerekekre lőttek vissza és el is találták. De nem halt meg. Nyomorék maradt szegény.

Felmentem a Traktorgyárig. Ott már barikádok voltak. Kitolták a vagonokat az emberek a vasúti átjáróba, ott fölborogatták s homokzsákokat is hordtak rá.

A ruszkiaknak ez nem tetszett.

Én felmentem Lőrincen a Fórum moziig. Akkor már álltak az oroszok a barikádok miatt. Egy ruszki főhadnagy elkezdett nekem magyarázni, hogy minek kell ezt csinálni. Mondtam „csak”: – „Orem”.

Jöttem vissza a Traktorgyár előtt a másik vasúti átjáróhoz. Ott is sokan álltak, sok nő. Kérdezték tőlem, hogy mi újság? Ugyanazt mondtam, mint a Határ útnál, hogy járőrözünk, hogy ne legyen baj.

24-én a Rádióban beolvasták, hogy tegyék le a fegyvert.

Kispesten akkor még nem volt fegyver csak nekünk.

25-én megtörtént a felhívás, hogy jelentkezünk a Gábor Áron laktanyába – ott volt Manger Jóska is, aki az őrpáncsnokom lett Kispesten a Tanácsházán.

A Rádióban beszélt Tildy, Kádár. Közben folyt köztünk a beszélgetés, hogy *ez most forradalom, vagy ellenforradalom?*

Úgy volt, hogy őrszolgálatra osztanak be, de mégsem, mert nem ismertek és nem bíztak meg bennünk.

Haza küldtek. Menjünk haza – mondták.

Kispestiek hárman voltunk, mentünk haza.

A falra már több helyen ki volt írva, hogy „Ruszkiak davaj”. A ruszkiak meg olvasták.

Hú de tetszett!

S közben lőtték végig az Üllői utat a puskáikkal hosszában, csak úgy szikrázott a kő. Mi a szélén voltunk, így miránk nem lőttek.

Haza mentem

26-án még itthon voltam, amikor a *Hodosán* kiskatonái már házról-házra jártak igazoltatni. – Felhozták őket Kiskunhalasról a forradalmat leverni.

27-én elmentem a Tanácsházára, csomó ismerőst találtam, akikkel iskolatársak voltunk. Dr. *Magi Gyula*, *Körmen*di István, *Sághi Laci* – mondták, most alakult a Forradalmi Bizottság. Engem is bevettek, mert a mi emberünk vagy. Csak én voltam katona. – Együtt jártunk udvarolni, táncolni Gaubeckhez, a katolikus ifjúsági körbe – a Tanácsházánál már ott volt egy csomó fegyveres gyerek is. Körülbelül 10 fő. Ott volt *Manger Jóska*, *Jancsovics János*, *Porubszky* (Potyka). Felosztották a feladatokat.

Én azt a feladatot kaptam távollétemben, hogy a fegyveres nemzetőrsapatot szervezzem meg.

28-ra a Kisperesti tanácsháza előtti térre nagygyűlést hívtak össze és ott kihirdették a forradalmi bizottság névsorát és benne volt a tanácselnökkasszony *Ladosné* is, *Csillik* rendőrkapitány.

Két-háromszázan voltak. Itt *Bagi Gyuszi* mondta a beszédet és hirdette ki a névsort is.

Elkezdtem szervezni a nemzetőrséget. A rendőrségen kaptunk helyiséget. Kiadtam a feladatot: tudakozódjanak, járják körbe a területüket, hogy nem gyülekeznek-e az oroszok.

Lelkes fiatal srácok voltak. Volt köztük 14 éves is, 20 éves volt a legöregebb.

Megkezdődtek a sorbaállások élelemért. Magyar Gábor volt tanácsstag volt az ételmezésért felelős, egyedül megoldotta a feladatot a nemzetőrök segítségével. Nem volt éhezés.

A teherautókat amit a vidékiek, a parasztok küldtek fel, elirányította, szabályozta *Porubszkival* együtt – mert ő volt a Forradalmi Bizottságnak az elnökhelyettese –, a bizottság elnöke *dr. Mikófalvi* volt

27-én az *Ady Endre* úton jött be a harckocsi oszlop az átjáró felé – az egyik oldalon az *Oncsa* telep, a Honvéd pálya, a másikon a *Hengerde*. Innen tűz alá vették ezt a harckocsi oszlopot a munkások: gyerekek, nők. Benzines palackot dobáltak rájuk és kigyulladt 5–6 harckocsi. Az oroszok vissza lőttek

Ott jó páran meghaltak a magyar gyerekek közül is. Ezeknek *katonai temetést* rendeltem el 30-án.

Ezek a gyerekek a Corvinban is harcoltak, onnan hozták a fegyvert és jöttek vissza Kispestre, hogy ők előőrsök lesznek, mert erről, innen jön az oroszok támadása a Corvin közre. Hogy, hogyan kerültek a Tanácsházára nem tudom, nem kérdeztem meg tőlük.

Később a Forradalmi Bizottság kinevezett Kispest katonai parancsnokává. Akkor már sok önként jelentkező volt a kapitányságon, de nem volt nehézfegyverünk, tüzérség, géppuska. Kb. 250 ember volt, 49-es karabély meg Lebell puska.

28-án Nagy Imre bejelentette, hogy győzött a forradalom.

31-én a Deák téren Kopácsi és Király Béla gyűlést tartott a nemzetőr parancsnokoknak.

Összehívtam a törzset, hogy ki legyen a vezető? Engem választottak meg: *védelmi tervet* kellett kidolgozni. Kértem fegyvert, hadtápot.

Komoly összeütközés még a Nagykörösi út bejárójánál – a szeméttelpeknél – volt. Az Üllői úti átjárónál nagy barikád volt Kispest K-i határánál a vasút mellett – Kőbánya felőli erdőnél gyalogos orosz katonák is jöttek. Sikerült azokat is visszaverni.

A Traktorgyár tetején egy légvédelmi puska is volt.

Úgy gondoltuk, hogy hermetikusan el vagyunk zárva a többi kerülettől.

31-én kihalt volt az egész város, a gyűlésről mentem haza. Sötét volt. Az ablakokban már égtek a gyertyák. A klinika előtt ott volt a nevezetes félkerekű ágyú, meg a Corvin köznél kiégett harckocsik is.

Havas eső esett.

A Timót utcából – Csiszár Laci és Jancsovics segítségével fegyvert szereztünk. A védelmi terv szerint Kispest főbejáratait: a Nagykörösi utat, Ady Endre utat, a víztorony felőli részt – Gyömrői út felől, – Lehel utca felőli vasúti sorompót lebiztosítsuk: benzinalackokkal meg géppuskával.

A legjobb védelmi vonal a vagonokból épített barikád volt. Igaz széttúrták azt is, mert jöttek mint az örültek az oroszok.

Amikor én a lőszereket megkaptam, még úgy volt, hogy béke lesz.

November 4-én édesapám ébresztett fel, hogy itt vannak az oroszok. Gyorsan felöltöztem és azonnal Apámmal együtt rohantunk a kapitányságra.

A sok harckocsi dübörgött és lövöldöztek.

A József Attila telep még nem volt meg. Helyét a Katonarétet lepték el, meg a Kiserdőt, a Büdös-árok partját. Beásták magukat, még ma is látszik.

Szegedi Flóriék a telefonvezetékeket vagdalták le, a telefonoszlopokat robbantgatták, fűrészelték ki. Volt ahol a telefondrótba áramot vezettek – 220-ast.

November 4-én hajnalban a Nagykőrösi út végénél a Jancsovics társaság szétlőtt 4 vagy 7 harckocsit, a többi meg őket lőtte.

Az Üllői úton vagy 600 harckocsi ment Pest felé gyalogság nélkül.

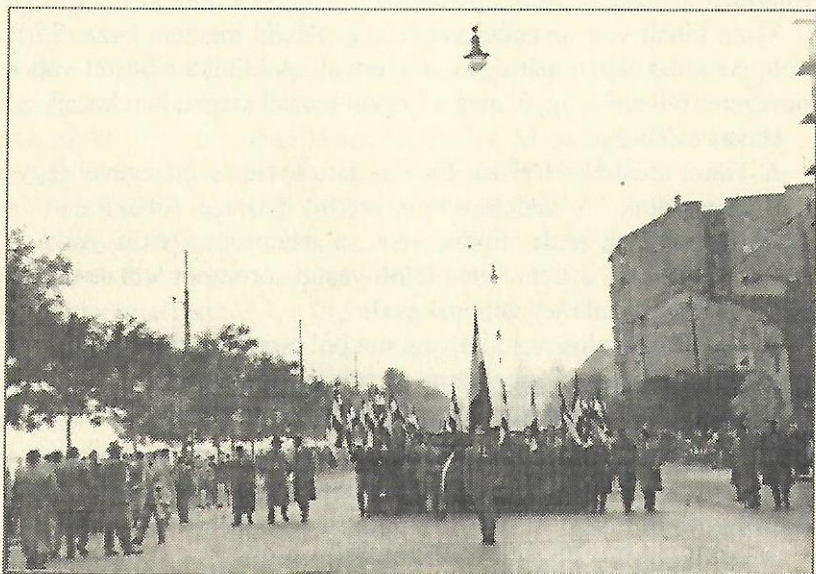
A törzsben megbeszélést tartottunk, hogy mi legyen. Úgy döntötünk, hogy szétozslunk.

Szétozslattam a nemzetőrséget. Akkor még reménykedtünk, hát-ha ijesztgetéssel megingatjuk az oroszokat.

Aztán a Traktorgyár tetejéről sikerült lelőni egy helikoptert és megkezdődtek az apró „csatározások”.

Én civilben és fegyver nélkül róttam az utcákat, és jártam a csoportokat végig.

A Bírósági ítéletem I. fokon halál, II. fokon 7 év.

A műegyei tiszták menete, útban a Bem szobor felé

A forradalom kitörése nem volt váratlan. Már '45 óta érlelődött. '56 októbere a végső pont volt, amikor kirobbant. A változás vágya a szívemből jött. Ezt kell tenni, mert már nem lehet elviselni ami itt folyik. Már '55-ben is megfogalmazódtak követelések az elégedetlenség miatt, melyeket ki is mondtak. 1956 augusztusa igen komoly feszültséget hozott. Rákosit leváltották, Nagy Imre újra miniszter lett. A pontos napot nem tudtuk, de a robbanás ott lógott a levegőben

Vasipari szakmunkás voltam. Emellett motoros és vitorlázó. Vasárnap jöttem haza Sáriból. A munkaidőm nem volt szigorú időhatárokhoz kötve.

Október 23-án korábban mentem be a munkába. A villamosról nem szálltam le Kispesten a Kossuth térre érve, mert már suttogó formában hallani lehetett a tüntetésről, arról, hogy valami lesz.

Így a villamossal bementem a Körútra a végállomásig. Ott már igencsak feszült volt a helyzet, hogy tüntetés van, és csatlakozzunk a diákokhoz. A tüntetőkhöz való csatlakozás gondolatánál fel sem merült, hogy ez az életünkbe kerülhet. A tüntetést inkább sztrájkhoz, mint felkeléshez lehetett akkor hasonlítani. Nekem nem volt váratlan a felvonulás, amiről már napokkal előtte suttogva beszéltünk.

A diákok szervezésében a Bem-szoborhoz vonultak a békés felvonulók, akikhez magam is csatlakoztam.

Arra gondolni sem mert volna senki a tüntetés kezdetén, hogy az ávosok fegyverrel támadjanak egy ilyen békésen vonuló tömeget, hogy szétrobbantsák. Ez részükről provokálás volt. A tömeg nagysága meglepetést hozott a kormány embereinek. Nyilván arra gondoltak, hogy a lövések megijeszítik az embereket, és szétoszlanak. De erre a felvonulók úgy „döntöttek”: legyen az aminek lenni kell, de most már nincs visszaút.

Amikor az ávosok tüzet nyitottak a Rádiónál a diákságra, katonaviselt emberként tudtam, hogy ezzel nem lesz vége. Az embereken érződött, hogy most már nem állunk meg. S ekkor aki amit tudott,

megmarkolt, s védekezésre indultunk. Nem egy kis csoport, hanem egy tömeg. Bár másnapra csökkent a diákok létszáma, de annál több munkás csatlakozott. Amire végképp nem gondolt a kormány.

23-án a késő esti órákban hazamentem, de nem tudtam aludni. Hallgattam a rádiót, hogy mi lesz az eredmény. Amikor hallottam, hogy folytatódnak az események, visszamentem a Körútra néhány barátommal, akik csatlakoztak hozzám. Útközben arról beszélgettünk, mit fogunk csinálni, ha itt komolyabb dolgok történnek. A barátaimmal Mokánnal, Fityisszel és Kefével abban maradtunk, ha kell, kell. Mi is vállaljuk a felelősséget. Ami lesz az lesz.

Így még 23-án éjjel összegyülekeztünk többen barátok és munkatársak, és elmentünk Pestszentlőrincen a tűzéraktanyába, hogy fegyvereket kérjünk. Ott beszéltünk az ügyeletes tiszttel, tudnának-e fegyvert adni, hogy segíteni tudjunk a bajtársaknak. Természetesen sem igent, sem nemet nem akartak mondani. A politikai tisztekre hivatkoztak, akikkel ezt a kérdést meg kell tárgyalniuk. A kapunál levő fiatal tiszt azzal biztatott, menjünk be, és megpróbálnak valamit tenni. Érdeklődött, hogy mivel akarjuk elvinni a fegyvereket. Azt javasolta, hozzunk egy teherautót, és ők hozzájárulhatnak a segítséghez.

Az igazság az, hogy nem látták tisztán, mi is történik, és mi melyik oldalon állunk. Ez csak később derült ki, hogy mi a kormány ellen harcolunk, akiknek ők esküt tettek.

24-én a reggeli órákban visszamentünk, de már akkor szóba sem akartak állni velünk, ellenben gorombáskodni is kezdett egy fiatal tiszt, hogy hagyjuk el a laktanyát békében, mert ők nem kaptak semmi olyan parancsot, hogy kiadhatnak fegyvereket.

Mi elhagytuk a laktanyát, de alig mentünk 2–3 métert, amikor lövéseket adtak le ránk. A golyó a teherautó oldalát érte. Nem volt áldozat. Futottunk, ki merre látott. Majd a Béke térnél ismét találkoztunk, már végleges elhatározással, hogy védekezni fogunk. Csoportokra oszlottunk, amiből végül is három csoport alakult ki.

Én pedig az egyik irányító lettem.

Akkor még nem voltak parancsnokok. Majd csak akkor lettek, amikor Nagy Imre miniszterelnök úr hivatalosan kijelentette, hogy a forradalmi vezetőkkel akar tárgyalni. Így lettünk mi hivatalosan „kinevezve” parancsnoknak.

24-én délután mi bementünk egészen a Kossuth Akadémiáig. De ott már olyan volt a helyzet, hogy nem tudtunk továbbjutni. Különböző irányból jöttek a támadások. Akármerre mentünk, mindenhonnan jöttek a tűzoltók. A környékből pedig már jöttek a lövések. Az ember nem tudta, honnan is kap találatot. Azzal sem voltunk tisztában, hogy kik lönek. Forradalmárok? Velünk vannak? Katonák vagy kik? Csak a lövöldözéseket hallottunk. Személyeket nem láttunk, egy-két itt-ott feltűnő civil kivételével.

24-én éjjel 11 órakor mégis úgy döntöttünk, hazamegyünk, hogy tudjanak rólunk, majd találkozunk és visszajövünk a harcosokat segíteni.

Visszafelé jöttünk a Valéria-telepig. A kis templomnál húzódtunk meg, és figyeltünk. De akkor már jöttek Kőbányáról is a Határ útnál. Belekeveredtünk egy olyan hálóba, hogy nem tudtuk merre menjünk, mert lövések jöttek mindenfelől, és nem tudtuk azt, hogy kik lönek. Ők sem tudhatták, hogy mi kik vagyunk, amíg ismerős arcokat nem láttunk. Az Ady Endre úton mi lementünk egész a Wekerle telepen a Főkapitányságig. A kapitányságon megkérdeztük, meghúzódhatunk-e és lepihenhetünk-e náluk? Az ügyeletes azzal engedett be, nehogy bajt hozzunk rájuk.

25-én reggelre annyira kitisztult a helyzet, hogy a *rendőrök nyolcvan százaléka velünk tartott*, mivel a parancsnokuk úgy elűnt, hogy semmiről sem akartak tudni. Mi oda megyünk, ahová ti tartotok, mondták.

Így lett a wekerlei Parancsnokság az egyik „főhadiszállásunk”.

25-én reggel, amikor már világosodni kezdett, 160–180-an lehetünk, kimentünk az Üllői útra. Tanoncok voltak velünk a Radiátorgyárból, fiúk, lányok. Jöttek a tanoncotthonokból. Már szép létszámmal rendelkezünk.

Kimentünk a Kiserdőhöz a Határ útra. Csoportokra oszlottunk, hogy jobban tudjunk védekezni, ha támadás jön valahonnan. Palánki Pista és Csutka bementek a Hofherr gyárba. Hoztak üvegeket, meg benzint. Vártuk a támadást Három oldalról támadtak bennünket. A Ferihegyi műút felől, jöttek az Ady Endre úton és az Üllői út felől, sőt Erzsébet-Soroksár felől a Lehel utcának.

Egész napunk ezzel telt el. Délre a harcok kicsit elcsendesedtek.

Arra gondoltunk, hogy felosztjuk a feladatokat, hogy a társaság fele elmegy pihenni, ide a rendőrségre a Rózsa utcába. Abba ma-

radtunk, hogy csak a megfigyelők maradnak a helyeiken. Ha bármi történik, azonnal értesítsenek, és megyünk segíteni.

Erzsébeten Oltványival volt telefonösszeköttetésünk. Így mentünk le Molnár Karcsiékhoz is Pestlőrincre, akik értesítettek minket, mi Erzsébetet, és a kőbányaikat. Kőbányán a Téglagyárban is ott voltak már az embereink. A kapitányság telefonján általában tudtuk tartani az összeköttetést.

25-e késő délután értesítettek Molnár Karcsiék, hogy Lőrincnél az Üllői úton katonák jöttek be. Kimentünk. Elhelyezkedtünk a Ruhagyár és a Pártház környékén, a Kossuth téri tejvendéglőbe is felmentek a gyerekek, sőt beszóltunk a rendőrségre is, hogy mindenki legyen készenlétben. Fegyverünk bőven volt, mert a rendőrségen is kaptunk. Volt géppisztolyom, egész lőszergyár volt rajtam, kézigranátókkal megtűzdelve. Mire megláttuk a katonákat a nagy ködben, már löni nem lehetett, csak álljt kiáltani. Mint az oroszok a sztojt. A Szemere-telepnél meg ott voltak a ruszók félreállva.

Potykáék egy kicsit később jöttek, mivel ők Wekerlén tudták meg, hogy „Kukacék támadást várnak”. Szerencsére odaértek ők is.

A katonák orosházi tüzérek voltak, akik két 76-os löveggel jöttek. Ott állt a parancsnokuk a legénységgel.

Látta, ha rámlőnek, ott minden repül a környéken, ha felrobbanok, annyi gránáttal meg miegymással voltam körbetűzdelve.

Akkor még nem lehetett azzal dicsekedni, hogy a katonák velünk vannak. Bár fegyvert adtak, de jönni nem jöttek.

A tiszt majdnem az életével fizetett, de szerencsére sikerült a nyugalmunkat megtartani. Megmagyaráztam neki, hogy nálunk nincsen rendfokozat elismerés. Itt csak szabadságharcosok vannak, és mindenki egy ranggal rendelkezik.

Meglehetősen kekk hangon kérdeztem, mi a szándékuk. Azt mondták segíteni akarnak. A katonaruhájában? A rangfokozatával? – kérdeztem. Erre a tiszt letépte a csillagjait, hogy ő igenis segíteni akar. Na akkor ott a Határ útnál mindjárt lehet segíteni Tóth Tibiéknek. A Soroksári útnál éppen jöttek befelé az oroszok, az Üllői útnál, a villanytelep mögött. Ott bebizonyíthatja, hogy hova tartozik.

A tiszt intett a katonáinak, akik a 76-ossal azonnal kilőtték az orosz páncélautókat. Ez volt a 25-i ütközetünk.

26-án résztvettünk a Hangyadomb támadásában. Mivel Lőrincig elnyúl a Jutadomb. A gyerekek mondták, hogy az ottlévők velünk vannak, és egy katonatiszt állt a csoport élén: *Kálmán Béla* a neve, és ő irányítja az ott harcolókat.

26-án nemcsak Kőbányán, Kispesten, Erzsébeten, Lőrincen voltak harcok, hanem az egész fővárosban. Olyan volt a város, mint a rostában a pattogtatni tett kukorica.

Nekünk aznap a Klinikánál és a Hangyadombon 18 vagy 20 hősi halottunk volt. Tóth Pista, Tovsits, Colos, a kis Stoplámpa mind ott haltak meg. Erzsébetiek és kőbányaiak nevét az ember nem is tudta.

22 éves voltam. Túl bátran mentem A gyerekek látták, mint a régi időkben, hogy a tiszt nem hátramaradt, hanem elsőnek ment. Nem az kiáltotta, hogy előre, hanem, hogy utánam. Nem voltam kinevezett parancsnok, hanem elfogadtak. Ha Kukac megy, akkor mi is megyünk, ha Kukac csinálja, mi is csináljuk. Csak 28-án, mikor a Nemzetőrség is alakult, volt választás, Potyka, Léderer Jenő, Szegedi Flóri és az én nevem jött ki. Potykáék Kacsáékkal Wekerlén voltak. Én a csoportommal a kispesti Úllői út oldalán. Másodpercek alatt kellett döntenem a harcok idején, hogy mit teszünk. Mindig én mentem elől, ha netán valami baj van, azonnal tudjam. Nem számoltam én azzal, hogy engem meglőnek, csak hogy első legyek, aki segíteni megy. Így követtek a többiek is. 40–50 fő volt egy csoportban. Aki elsőnek ment, és a többi, aki ment utána.

Parancsot nem fogadtam volna el. Mindenki azt csinálta amit a lelkiismerete diktált, de összetartottunk. Nekem az én népemért, az én hazámért kellett tennem valamit.

Nagyon fontosnak tartom, hogy vigyáztunk a fiatalokra, akik végtelenül vakmerőek voltak. Fegyver volt a kezükben, és sokszor teljesen meggondolatlanul rohantak volna a halálba. Katonaviselt emberként tudtam, hogyan kell védekezni. Ezért is fogadtam el azt, hogy én legyek az irányítójuk. Így sokkal kevesebb lett az áldozat. Majd a védőpontokat is kialakítottuk, hogy melyik csoport hol védekezzen. De szigorúan megköveteltem, hogy senki ne provokáljon. Ha nem támadnak, akkor maradjunk csendben. Mégis voltak fegyvelmezetlenek. Ezeket hamar leállítottuk vagy elküldtük a csoportunktól.

Mi Kispesten senkit sem támadtunk, de ha valaki megtámadta az édesanyát, aki élelemért ment, hogy enni tudjon adni az éhes

gyermekeinek, vagy támadta az idősebb személyeket, akiknek eszük ágába sem jutott, hogy valakit is bántsanak, akkor azt igenis, felelősségre vontuk vagy esetleg a Kapitányság pincéjébe vitettük.

Elkerülhetetlen volt az is, hogy a zsványok ne kíséreljék meg a betöréseket, ami meg is történt a Kispesti áruházban, a Kossuth térrel szemben. Amikor a szolgálatot teljesítő őrség figyelmeztette, fegyvert is emelt. Nem volt más megoldás, mint védekezésből a rablót lelőni.

Senki nem engedhette meg, hogy rablók és orvlövők járják az utcákat. A rendfenntartás is a feladatunk volt.

A lakosság élelmezéséről is gondoskodni kellett. A Kabek tánc-helyiségben osztották az élelmet. Előfordult, hogy nem akárták kiszolgálni azt az asszonyt, akinek a férje ávós volt. Én szigorúan kijelentettem, hogy a gyerekek nem tehetnek arról, hogy az édesapjuk mivel foglalkozik. Azonnal szolgálják ki az asszonyt. Ez kissé zavart okozott azok részére, akik nem az én csoportom alá tartoztak. De megértettem velük, hogy az apjuk felel magáért és ezt ne érzékeltessék az ártatlan gyerekekkel. Amit aztán megértettek. Ez persze az életkornak a kérdése is volt, mert másképpen gondolkodik az, akinek van családja, és akinek nincs.

Előfordult, hogy félreértéseket kellett tisztáznunk.

Az Ady Endre és az Üllői út között az egyik hajnalon valaki véletlenül elsütötte a puskáját az udvarban, amiből vaklárma és pánik keletkezett, hogy a két kispesti csoport egymást támadja. Szaladgáltak az emberek erről-arról. Nagy felkészültséggel kimentünk, hogy mi történt. Sikerült tisztázni, hogy véletlen balesetről volt szó.

Tapasztaltuk, hogy olyan személyek is csatlakoztak hozzánk, akik a kommunista pártnak a tagjai voltak. A kispestiek jól ismerték egymást, akárcsak az angyalföldiek, és egy barát sem támadta a másikat. Még akkor sem, ha tudván tudta, hogy a kommunista pártnak a tagja. De azért elkülönültünk párttagok és nem párttagok még akkor is, hogy mint egy család úgy összetartottunk. Tudtuk azt, ha lövés jött, csak idegen környékről való lehet, amiről meg is győződünk. Általában kiderült, hogy ávósok voltak, akiket odaküldtek, hogy próbáljanak bennünket megsemmisíteni. Persze megváltozott a helyzet a Szabadságharc leverését követően. A párttagok köpönyeget váltottak, mint az én sofőröm is.

31-én résztvettem a Kilián laktanyában a tanácskozáson, ahol Király Béla tartotta a beszédet. A nemzetőrség megalakulásáról volt szó, hogy kikből alakítsuk ki, és hogy az operatív bizottságban kik működjenek.

Résztvettem egy Erzsébeten tartott megbeszélésen, ahol szintén arról tárgyaltunk, hogyan működjenek együtt a különböző kerületi csoportok.

November 4-e hajnala a Kispesti Rendőrkapitányságon ért. Felejthetetlen nap ez számomra, és örökös gyásznap a szabadságáért küzdő nemzetnek. Szégyene mindazoknak, akik közreműködtek a saját hazájuk legázoltatásában és a lakosság lemészároltatásában, ami véleményem szerint egyértelműen egy nemzet kiirtására irányult, amit a ma is igazol.

November 4-e következményei: a tömegsírok, a deportálások, és hogy annyian hazátlanná lettünk.

A támadás a hajnali órákban kezdődött. Mivel Kispesten, Soroksáron keresztül vonultak be, hamarabb voltunk érintve, mint a Corvin-köz és a főváros belső kerületei.

Szalmazsákon aludtunk a rendőrségen. A lőrinciek telefonon kerestek, hogy komoly problémák vannak. Félálomban hallottam Molnár Karcsi hangját: „Kukac, álljatok készenlétben, mert olyan moraj van, ami csak harckocsiktól lehet. Legyetek résen, mert úgy tűnik nagy veszély közeledik. Harckocsikkal jönnek, és azt hiszem, ezek ki fognak minket készíteni. Legyetek készenlétben.”

Eléggé fáradtak voltunk, mivel se nem pihentünk, se nem étkeztünk rendszeresen. Mindenki kezdett kifáradni. De mindenki felöltözött, fegyverét magához vette és várt.

A kapitányság ablakaiból láttuk, hogy jönnek a harckocsik. Elrendeltem, hogy még senki se lőjön. Ilyen óriási haderővel képtelenség szembeszállnunk. Tudtam, ha valaki rájuk lő, akkor feltehetően földig rombolják Kispeket. Legtöbben meg is értették, tudták, hogy ez az ő otthonaikat is érinti.

Az volt az érdekes, hogy amikor a Kossuth térhez odaértek, megálltak automatikusan a harckocsik. Akkor már a harckocsik zajára a gyerekek az Üllői úti ablakokból figyelték. Ki is mentek, hogy mi lesz. Az oroszok felmentek a harckocsikkal egészen a Kossuth térnek a jobboldalára, a Lehel utcáig. A Lehel utcán keresztül beállították a csöveket.

Mi vártunk, hogy támadnak, de arra nem számítottunk, ami történt, mert a lőrincieket, bár tudták, hogy hol vannak, nem lőtték.

Az első belövést mi kaptuk meg. Belőttek a Kapitányság kapujába, bezúzták az egész elejét. Ekkor volt, hogy azt hitték, hogy én is ott maradtam. 180–190 főből megcsappantunk a lövésre. Úgy négy-öt lövést kaptunk, és mentek tovább a harcokocsik.

De az Ady Endre utcán megfordult két harcokocsi és visszafelé jöttek. Elhelyezkedtünk, hogy lőjük ezeket. Egy lövést adtunk le, de arra olyan sorozatot kaptunk, hogy azt el sem lehet képzelni. Teljesen be voltunk szorítva. Meg kellett várnunk, hova megy a két harcokocsi. Lejöttek egész a Kapitányságig a Wekerlén, a mozi felé. Fordultak egyet és onnan adták le a lövéseket. Ott is voltak srácok, akik golyószóróval pattogtatták őket, de a két harcokocsi minket vett célba.

A *jutadombiak* is beavatkoztak, és leadtak egy lövést a lövegünkkel.

De a támadó túlerővel szemben tehetetlenek voltunk.

Miután kinyomtak bennünket Kispestről, én 5-én segítő szándékkal bementem a Corvin közbe, ahol keményen harcoltunk. Szerencsémre nem sebesültem meg. Ezalatt itt járt Kálmán Béla segítséget kérni, de senkit sem talált. Közülünk sokan elmentek. Voltak, akik átmentek Kálmán Bélához Erzsébetre, mások Kőbányára az Éles sarokra, a Zalka Máté térre.

November 6-án vagy huszonöten visszajöttünk a kispesti Kapitányságra, ami üres volt és nem volt ott már senki. Onnan telefonáltam be a Corvinba, hogy mi a helyzet, hová rajjünk? De ott akkor már nem volt parancsnok.

4-e előtt többen hazatértek családjukhoz, voltak akik vidékre, mivel nem számítottunk arra, ami bekövetkezett. A személyi igazolványaik, amelyekre a fegyvereket kiadtuk, nálunk maradtak. Ezeket és még ami dokumentumot tudtunk, megsemmisítettük.

Próbáltunk még tenni amit lehetett az orvlövészek ellen.

A volt párttag-felkelőkkel már nem tudtunk együttműködni, mivel azok már a saját érdekeiket tartották szem előtt.

Kőbányára mentem, ahol még voltak ellenállók. November 18-án megsebesültem az Éles saroknál egy orv lövéstől. Kaptam egy szilánkot. Nem vettem észre, csak azt, hogy a kabátom szőre ragad és véres. Tálasi, a kis Tóth Tibi, (akinek a nemzeti színű zászló a fejfája) *Léderer* volt velem, meg *Szabó Éva*. Bementünk a lőrinci kórházba, mivel nem mertem a kispestibe menni, mert pufajkásokkal volt már tele mindenütt. Lőrincen ellátták a sérülésemet. Ott beszéltek meg, mit

tegyünk. Hogy mindenki másfelé menjen. Én vidékre akartam menni. Akkor mentem ki Monorra, ahol letartóztattak és bevitték a rendőrségre, hogy mit keresek Monoron. Bezártak a pincébe.

Az ott lakó unokabátyámékra hivatkoztam, hogy őket jöttem meglátogatni. Azt mondták ha kiengednek, naponta kétszer kell jelentkezmem, reggel és délután. Megígértem, hogy jelentkezni fogok.

Akkor már szedték össze a pufajkások még a gyerek szabadságharcosokat is. Elgondoltam, hogy akkor mi várhat énrám? Felültem a vonatra, elmentem Kistelekre. Elmondtam a menyasszonyomnak, hogy baj van, engem keresnek. Sok időt ott sem mertem tölteni. A nagyapjához mentünk. Másnap hajnalban vonattal jöttem vissza. Nem mondtam meg neki sem, hogy hová megyek, nehogy bajba kerüljön. Szabó Évának értesítettek, haza ne menjek, mert már kerestek az ávosok.

Kispesten és máshol megalakultak a pufajkás karhatalmista csoportok. Azonnal kezdtek összeszedni a forradalmárokat. Tudomásunkra jutott, hogy vagonokba rakták őket és kivitték az akkori Szovjetunióba. A helyzet kezdett mind nehezebbé és megbízhatatlanabbá válni. Már nem tudtunk barátságban lenni a 4-e előtti párttagokkal, akik akkor már csak a maguk érdekeit védték.

Az én sofőröm például a bátyjával az édesanyám lakására ment, mindent elvittek, ami az én tulajdonom volt. Még a fényképeket is leszedték a falról, ahol látható voltam. A sofőröm bátyja két másik belügyi dolgozóval még az édesanyámnál tartózkodó menyasszonyomat is megfenyegették, és az ő édesanyjának a lakását is teljesen felborogatták. Onnan is mindent elvittek, ami velem kapcsolatos volt.

Sofőröm igazi kommunista volt, aki tudta hogyan kell forgatni a köpönyeget. Bár a forradalom idején mindenhol velem volt, a bátyja beosztásáról, hogy belügyi munkás, említést sem tett. Igaz, én sem kérdeztem tőle, mással voltam elfoglalva. És a magatartása alapján sem gondoltam volna, hogy majd egyszer így fog viselkedni.

A pufajkások fejtámadást rendeztek. Azt nézték, hogyan tudnak minél nagyobb tömeget összeszedni, és kivégeztetni.

Szabó Éváéknál beszéltek meg november 23-án Kefével, Dizsivel, Mokánnal, a kis cigánnyal és Évával, nincs mese, el kell induljunk. November 28-án rászántuk magunkat, hogy elmegyünk. Hajnali órákban indultunk. A villamos nem jött be velünk csak a Határ útig. Onnan gyalog mentünk végig az Üllői úton át a budai oldalra.

SZLAMA ÁRPÁD

Október 23-án Orosházán voltam őrszolgálatban a fegyverraktárnál, a Hódmezővásárhelyi úton két 76-os páncéltörővel, 14 fővel, 1 tiszttel és 2 tiszthelyettessel (Beckert Tibor hadnagy, Zajmusz őrmester, Csizmadia főtörzsőrmester).

Meghallottuk, hogy Budapesten mozgolódások vannak.

Összevontak bennünket, és be kellett vonulni a laktanyába. Eszméletlen összevisszaságban érkeztek a parancsok.

A Honvédelmi Minisztérium mást akart mint a Hadtest. A Hadtest mást akart, mint a Hadosztály. A Hadosztály mást, mint az Ezred. Ezt az összevisszaságot a tiszti gyűlésekkel tudtuk valahogyan kompenzálni.

Azt, hogy tulajdonképpen mi is lehet, mert nem tudtunk semmit. Hírzárlat volt az országban. A Rádióban csak komolyzenei műsorokat sugároztak. Tele lett a hócipóm, a kivonulni, bevonulni parancsokkal.

Egyszerűen úgy döntöttem, hogy nem vonulok be, hanem kint maradok a lövegekkel.

Különbözőek voltak a parancsok: ha az oroszok jönnek, akkor állítsuk meg őket, ha a civilek jönnek, állítsuk meg őket. Hol az oroszokat, hol a civileket. Tehát teljes volt a fejtelenség.

A parancsok nem írásban, távmondatban jöttek. Főleg a Hadosztálytól. Itt is van egy szolgálati út. HM, Hadtest, Hadosztály, Ezred és így tovább. Az utasítások rejtjelesek voltak, távmondatban jöttek, és meg kellett fejteni. Csak telefonos, távmondatos utasítás volt.

Október 25-én dél körül lehetett, amikor meghallottuk, hogy Budapesten sortűz volt. Mi a szegedi egyetemről kaptuk a fülest, hogy a fővárosban vérfürdőt rendeztek a Parlament előtt.

A korábban tapasztalt fejtelenség hatására én akkor nem bevonultam a laktanyába a lövegekkel a parancs szerint, hanem úgy döntöttem, hogy irány Budapest. Szóltam a katonáimnak, hogy aki úgy érzi, hogy jönni akar, az jöjjön! Én megyek.

Budapesten éltek a testvéreim, a szüleim. Orosházán csak a nagyapám élt, és ott nem voltak komoly összetűzések. Tehát jöttem fel Pestre.

Kispestig elértem anélkül, hogy bárki megállított volna bennünket. Hanem Kispestenél elélem állt egy kis, apróka ember, és leintettek, hogy álljunk meg. Megálltunk. Kérdezték, hová akarunk menni. Láttam, hogy a környező ablakokból fegyverek szegeződnek ránk. Elég meleg lett a hangulat. Azt válaszoltam: Jöttem a forradalmárokra segíteni, és a Kiliánhoz akarok menni.

A Kilián említésére rögtön kikeltek magukból. Miért akarok én odamenni? Ez a kis emberke, *Apró József* nevű felkelő, akit *Kukacnak* hívtak, bevitt a Kispesti Rendőrkapitányságra. Ott volt a parancsnokságuk. Ott volt *Porubszki István (Potyka)*, *Jancsovics (Jamesz)* és még jó néhányan. Ma is csak úgy, látásból ismerem meg őket.

Kispesten a parancsnokságon kérdezték, hogy mit akarok, mivel nem volt piros-fehér-zöld zászló a kocsin. Ez hiba volt. Én nem tudtam, hogy ez a belépő a felkelőkhöz.

– „Hol a zászló? – kérdezték –, ha ön a forradalmárok mellett van!”

– Uraim, nem tudtam, hogy ez a belépő. Elmondtam, hogy a felkelők segítségére jöttem. Tegyük fel a piros-fehér-zöld zászlót! – és megyek a Kiliánba. Megdöböntem attól, amit ez kiváltott.

– „Te rohadt kommunista, a Kilián lövi a Corvinistákat!” – Hu! Álljunk meg! Mi van itt?!

25-én estefelé járt. Ködös is volt az idő, meg már lassan sötétedett. Nagy vita és beszélgetés közben páncélautók jöttek. Három az Ady Endre, kettő meg az Üllői úton.

Porubszkinak az az ötlete támadt, ami a legegyszerűbb volt. Bizonnyítsa be! Íme itt jönnek a páncélautók. Akkor csináljatok valamit!

Én kiintettem az ablakon Zajmusz őrmesternek, hogy: Gyerekek! intézzétek a dolgokat.

Az Ady Endre úton állt az egyik 76-os, az kinyomta a három páncélautót. A katonákat bevitték a Kispesti Rendőrségre.

Az Üllői úton szintén ez történt. Az egyik ellenséges jármű felment a falra, a másik meg a villamossínek túlsó oldalán kötött ki. A villanytelep környékén „lefeküdtek”. Így szoktuk mondani a ki-

lőtt kocsikat. Oroszok voltak. Egy halottjuk volt, a többi fogságba került. Nehéz elhinni, de ezek *az oroszok könyörögtek*, hogy ne-hogy visszaadjuk őket a parancsnokságuknak.

Az egyik orosz tiszttel elbeszélgettünk a későbbiek során. Az ottani felfogás szerint, egy akkora hadsereg nem igaz, hogy nem bír el a civilekkel. Képtelenség. Micsoda szégyen, hogy ők fogságba kerültek. Inkább lőjük őket agyon! Bármít csináljunk velük, csak ne adjuk vissza őket!

Később megtudtuk, hogy az Óbudai Laktanyában egytől-egyig kivégezték őket az övéik.

1956. október 23-án délután a Bem tér környéke

Október 24-én nagy lövések hallatszottak Pest felől. Én akkor a *Jakardban* (Jacquardban) dolgoztam és a Párt és Szakszervezet vezetői mondták, hogy valami kitört Pesten. Én be akartam menni Pestre, de azt mondták, hogy ne menjek.

Úgy gondoltam, hogy csak forradalom lehet.

A Tanácsházára mentem ott már nagy tömeg volt. Fenn a tanácsházán a Hofherr párttitkára, szakszervezeti vezetője, ávósok stb. Forradalmi Bizottságot alakítottak. Patassy Tiborral kihajítottuk őket és megalakítottuk a Kiszepsti Forradalmi Bizottságot, *Koroly, Patassy, Patai, Gumis* – akit az Erzsébet téren lőttek le –.

Röpcédulákat, plakátokat nyomtattunk.

Egyik éjjel a jéggyár toronyból 1–1 lövést adtak le az ávósok. Eltávolítottuk őket, de nem bántottuk. Zavart akartak kelteni.

Ezt követően rámosták ki a kommunista Pártházat is.

A felvonulási út volt az Üllői út, Nagykörösi út – azt Jancsovics védte. –

A vörös csillagok leszerelésénél nem voltam ott.

Élelem kellett, a pékséget és a Közérteket ki kellett nyittatni. Pénz nem volt, 20 forintig személyi igazolvánnyal lehetett vásárolni.

3–4 vagon élelmiszer kinn állt az állomáson. A Hofherr gyárban volt benzin. Egy család, akik fuvarozással foglalkoztak, azok hordták az élelmet a piacra.

Még volt olyan feladat is, hogy a szülőotthonból üzentek, hogy meghalnak a csecsemők, ha nem szerzünk anyatejet. Megtudtuk, hol lehet kapni, el is mentünk, de a Nagykörösi úton az oroszok tűz alá vették a kocsit, belelőttek a kannákba. Sikerült azért elegendő mennyiséget megmenteni.

Egy év múlva az asszonyok márvány táblán akarták megköszönni, de nem engedték felszerelni, így 1990-ben adták át.

A Lőrinciek üzentek, hogy a Kiszepstiek menjenek a Ferihegyre a repülőtérre, mert egy nagy utasszállító gép élelmet és gyógyszert

hozott Lengyelországból. Akiknek volt teherautójuk azonnal mentek, hogy elhozzák.

Hogy mi lett vele nem tudom, mert a Határ útnál megsebesültem és kórházba vittek.

A műutat Ács Imre védte, szólt, hogy jönnek az oroszok. Mi mentünk a műúthoz, hogy megakadályozzuk az oroszok tovább menetelét. Ez már november 4. után volt.

A Határ úti Metró helyén ott volt az orosz híradó központ. Magas oszlopot állítottak és vezetékeket húztak.

Kb. 5-en 6-an voltunk, elhatároztuk – ködös októberi délután, este felé, korán alkonyodott már – ledöntjük az oszlopot. Kis Kossuth fogta magát és felmászott az oszlopra, elvágta a vezetéket. Ezt észrevették az oroszok és lőttek. Komoly harc keletkezett, mert mi is visszalőttünk. Kis Kossuthnak sikerült leugrani.

Én is ott sebesültem meg.

Még hajnali 3 óráig eltartott itt a harc, áthúzva a Ferihegyi műútig.

Háborút viseltünk a nagy Szovjetunió hadseregével szemben.

1956. október 23-án délután a Bem tér Feketesas utcai oldala

A mi családunk sajnos hamar megismerte a Rákosi korszak lényegét. Édesapámat 1949-ben 4 évre ítélték, amit sajnos le is töltött. Nagyon megsínylette a börtönt, mivel verték, és az egészsége teljesen tönkrement.

1938 augusztus 5-én születtem, úgyhogy a forradalom alatt éppen hogy betöltöttem a tizennyolcat, úgyhogy nagykorúként vettem részt a forradalomban Pesten.

Nekem az indíttatásom már megvolt, Nagyanyai részről osztályidegennek számítottam a nagybátyáim miatt. Egyik nagybátyám – dr. Sárközy Pál – a pannonhalmi rend főnöke volt, a másik – dr. Sárközy Lajos – Veszprémben volt kanonok, harmadik nagybátyám Miskolcon volt a papnövelde igazgatója. Édesanyám nagyon fiatalon halt meg. Nagyon megviselte édesapának a halála, aki 55 éves korában halt meg. Apám után én kerültem börtönbe. Édesanyám a Richter Gedeon gyógyszergyárban gyógyszervegyész technikusként dolgozott. A történek után kirúgták a munkahelyéről, ugye mondani sem kell. Nem tudott elhelyezkedni jó ideig sehol. Később egy ismerősünk segítségével, éjjel dolgozott Kispes-ten a Hóvirág kétszersült üzemben, feketén.

Két testvérem egy húgom és egy öcsém van.

Pesten érettségiztem. Pár évig Pannonhalmán tanultam, majd itt, Kispes-ten a Jézus szíve templomban, ahol jezsuiták voltak. Renge-teget tanultam tőlük. Odajártam ministrálni. Én abszolút katolikus családból származom. A neveltetésem a Rákosi rendszerrel homlo-kegyenest ellenkező volt. Családi indíttatásom volt arra, hogy mindenképpen ezt a rendszert ellenségesnek tartsam, már édes-
apám miatt is.

Kispes-ten a Deák Ferenc Gimnáziumban érettségiztem.

Az érettségi és október 23-a közt egyre többet hallottam a Petőfi Körrel édesapámtól és Tóth doktortól, aki édesapámmal ¹lt, de a Petőfi Körben soha életemben nem voltam.

A későbbiek során voltak olyan tanáraink, akiknek nagyon sokat köszönhetek és nagyon rendes emberek voltak.

A kispesti gimnázium az akkori szabvány iskolának felelt meg, de azt őszintén mondom, hogy ott a tanárok soha nem éreztették velem, hogy az édesapám ül, hogy „börtöntöltelék” fia vagyok.

Rajk temetésén nem vettem részt. Hallottam a rádióból, beszélgettem róla, de nekem Rajk hírhedt kommunista belügyminiszter volt – s bár ezzel én nem értettem egyet –, az hogy ezek egymást fölakasztják és rehabilitálják, ahhoz nekem semmi közöm nem volt.

'56 október 22-én a Bakonyban, Jánosházán Vas megyében, a nagyszüleimnél voltam.

Természetesen elutasították a Bölcsészkarra a felvételemet, ezért lementem a nagyszüleimhez, hogy valami állást keressek. Valamiből élni kellett.

Pontosan október 22-én jöttem haza.

Október 23-a otthon ért. Kis néprádióm volt, azon hallottam, hogy többször betiltották a tüntetést. Mikor hazaértem, fogalmam sem volt, mibe csöppenek.

24-én reggel – akkor már hallottuk, hogy Pesten szörnyű nagy zűrzavar van, lönek a Rádiónál –, a barátaimmal négyen bementünk Pestre. Sajnos közülük már egy sem él.

Beértünk és kikötöttünk pont a Kilián laktanyánál, ahová be is mentünk.

Ott akkor óriási zűrzavar volt. A Kiliánban *muszos* század volt. Parancsnokuk – Maléter Pál – akkor még nem volt bent.

Én emlékeztem több kispesti fiúra, akik kulák és osztályidegen gyerekként kerültek oda. Fegyvert nem adtak a kezükbe.

A Kiliánban sikerült egy kis levente puskát szereznünk. Négyünknek egyet. Büszkéek is voltunk rá. Akkor már volt orosz támadás. Ha jól emlékszem. Maléterék meg csak később jöttek.

A muszos fiúk nagyon örültek. Egy részük ment is haza, más részük ott maradt. Volt aki a katonaruhát is levetette.

Voltak bent *felkelők* is, akik a Kilián emeletéről lötték az oroszokat.

Puskalövések közepette értünk be 10 óra körül. Emlékeim szerint először harcokosi jött, utána ponyvás teherautók jöttek a Boráros tér

felől a híd irányából. Ágyú volt utánuk kötve, valamint „koporsók”, páncélozott gépkocsik. Ekkor már a Corvin közben volt egy ágyú.

A Kiliánból átmentünk a Corvin közbe is, ami mögött volt egy benzinkút. Ruháskosarakban hozták az üvegeket gyerekek, asszonyok, és ott töltöttük meg mi is a benzines palackokat 24-én.

Október 24–25-e eseményei összemosódnak bennem. 24-re emlékszem. Akkor már a kilőtt páncélozott járműveket bevontatták a mozi elé. Ezekben benne voltak a halott orosz katonák is.

A benzinkúttól visszamentünk a Kiliánba. Majd emlékszem átmentünk a Valéria Kávéházba, ott aludtunk és ott kaptunk ételmet is. Nem jöttünk haza.

25-re virradóra támadás volt hajnalban. Hat óra körül jöttek a harcokocsik. Fölmentünk az emeletre, és mi lőttük a ponyvás teherautókon jövőket, akik meg minket lőttek, mivel megtámadtuk őket. A Kiliánban hosszú folyosóból nyíltak a szobák. Mindegyikbe 7–10 fegyveres felkelő volt. Több mint százan voltunk.

Mikor elcsendesedett a harc, lementünk. Sikerült szereznünk egy géppisztolyt és egy tojásgránátot egy sebesült magyar katonától, akit bevittek a Bakáts téri kórházba.

Jóval ezek után jöttek Maléterék. Én úgy emlékszem, mintha a harcokocsiján nemzeti színű zászló lett volna.

Közben tudtuk a rádióból, hogy statáriumot hirdettek. Felszólították a felkelőket, hogy tegyék le a fegyvert, mert ha nem...

Maléter Pál érkezésekor úgy rémlik: állt a bál.

Nekünk nem volt fix helyünk, hol itt, hol ott voltunk. A Múzeum oldalán a *Szív utcáig* eljöttünk, ott sikerült egy harcokocsit valakinek felgyújtani, arra nagyon emlékszem, mikor mentünk vissza a Szív utcától, Kálvin tér felé.

A környéken – Maléter Pál ezredes érkezésekor – én három tankra emlékszem, amivel érkeztek. Mikor mi odaértünk, akkor ők a Körút kereszteződésében voltak. Már beálltak. Akadálytalanul odaértek, de egyszer csak borzasztó, eszméletlen lövöldözés tört ki. Először csak egy-két lövés, majd olyan eszméletlen, hogy nem igaz.

Emlékszem, hogy Maléterék zavartalanul bementek a Kiliánba és egy harcokocsit kint hagytak a kapu előtt. Mi természetesen fedezékbe mentünk, mer nem is tudtuk, hogy ki, kire lő, olyan lövöldözés volt. Szóval furcsa volt az a dolog jó pár percig.

A lövöldözés után mi átmentünk a Corvin közbe. Délután megint kaptunk egy támadást. Én megsebesültem a lábamon, bevittek a Bakáts téri kórházba. Szerencsére a csontot nem érte, csak súrolta a lövés. Fiatal voltam, nem volt veszélyes, nem is tartottam annak. Kaptam egy botot és *Ivanecz András* barátommal 25-én hazajöttünk egy teherautóval.

A kispesti Kapitányságot már lefegyverezték. Ott nagy volt a sürgés forgás. Előtte jöttünk el.

26-án Kispesten felkerestek a barátaim. Elmeséltem nekik, hogy mi minden történt velünk, hogy nekem van már géppisztolyom, meg kézigránátom is. Javasolták, hogy menjünk be a kapitányságra. Be is mentünk. Ott katonák, rendőrök és civilek voltak vegyesen, köztük sok kispesti ismerős. Kérdeztük, hova tovább, mit csináljunk? Közben megalakult ott egy úgynevezett katonai bizottság. Vezetője *Koroly T. György* barátom, hivatásos hadnagy lett, aki akkor 23 éves volt. Ő is kispesti volt, itt laktak Wekerlén. Amikor megalakították ezt a katonai bizottságot, ellenőrzés végett felosztották Kispeestet. Ő csinálta meg *Kispest katonai védelmi tervét*. Elvégre vártuk az oroszokat.

A védelmi terv szerint az ottlevő fiatalokból, idősebbekből – akkor még nem neveztek nemzetőrségnek – csoportok alakultak. Kispesten már csoportok szerveződtek Wekerlén; a III. sz. iskolában, és a központjuk a Kós Károly téren (Fő tér) volt, ahol a szabadtéri színpadi öltözőben volt *Szegedi Flórián* csoportja. Ő hivatásos katonatisztként a felkelők mellé állt, ezért ki is végezték. Ő volt ott a parancsnok.

Az akkori Tanácsházán megalakult a Nemzeti Bizottság *Mikófalviék* vezetésével. A Bizottság védelmére szerveződött egy őrség is, hogy a Tanácsházát védjék.

Volt egy másik csoport is, ami spontán alakult ki. A Kispesti sörrompónál volt a KISTEX. Itt nagy gyárak voltak, rengeteg munkással, akik ott barikádokat építettek.

A régi Hofherr gyárnak mellvédje volt, és a fiúk felmentek oda.

A vagonokat felborították, farönköket raktak rá, dehát... Sajnos ez az orosz tankoknak semmi volt. Szétlőtték és úgy jöttek keresztül rajta, mint a vajon, mert sajnos nekünk ott ágyunk nem volt.

Kispest másik részén a Vörös Október Ruhagyár mellett volt az ún. BIND – útkarbantartó-gyár. Ez aszfaltozóként üzemelt, és a raktára

átment a Kiserdőn, és a vége pontosan a Ferihegyi műúthoz futott ki. Az éjjeli őr egy magasépítményben helyezkedett el. Ezen reflektor, és benne rádió, telefon összekötetés volt az Üllői úti irodával, ill. a Kiszepesi Kapitánysággal. Innen jól lehetett ellenőrizni az Üllői és a Ferihegyi utat. Az egyik csoport a Ferihegyi útnál hátul, a másik az Üllői úton bent a gyárban helyezkedett el. Így tudták ellenőrizni a két fő utat.

Több ilyen kijelölt hely volt.

A Határ útnál egy nappal később 28-29-én magyar katonák jöttek és légvédelmi ágyúkat állítottak fel a Határ út, Ferihegyi út, Kiserdő háromszögbe. Oda állítottak be harckocsikat.

Elméletileg ez védte volna az Üllői–Ferihegyi–Határ út védelmi csomópontot.

Kispesten komoly csoportok voltak a Fő téren, a 3. számú iskolában, a kapitányságon, a Bind gyárban, a Határ út–Nagykőrösi út sarkán, a Tanácsházán, és volt egy csoport Reichold Imre hivatásos katona vezetésével, aki a társaival felállított egy löveget a Nagykőrösi úton a bulgár földek Vecsés felé vezető szakaszán. Ők aztán komolyan harcoltak. Nagy harcok voltak a Nagykőrösi úton.

Tudomásom szerint orosz harckocsit Kispesten az Üllői úton nem lőttek ki.

Csak elbeszélésből tudom mi történt a *volt pártbizottságon*, a fiúk bementek, kidobálták az iratokat, a képeket, és örömtüzeket gyújtottak. Ott külön csoport nem volt.

Kispest nemzetőrparancsnokának Koroly T. Györgyöt választották meg 30-án.

28-án Nagy Imre elismerte a forradalmat.

Óriási örömnep volt. Az emberek kint az utcán ünnepeltek. Másnap láttuk: vonulnak ki a szovjet harckocsik. Szép sorban mennek ki az Üllői úton. Egyetlen lövés sem dördült el. Örültünk, hogy kimentek és el is hittük.

Sajnos. Bár én bennem mindig volt egy kis kétely, hogy túl szép lenne. Sajnos megtanultuk a saját bőrünkön, hogy ez sajnos egy álom lett.

29-én volt a szovjet kivonulás.

Koroly T. Györggyel és Szegedi Flóriánnal bementünk a Kilián laktanyába. Ott volt *Király Béla* is (október 31.). Megkaptuk a nemzetőr-igazolványokat lepecsételve, de kitöltetlenül.

Kaptunk egy kimutatást a Timót utcába, hogy ott felvételezzük az *egységes fegyvereket és ruhákat*, mert megalakult a Nemzetőrség.

Visszaértünk Kispestre, odaadtuk az igazolványokat a gépiró lányoknak. Mindenki odaadta a személyi igazolványát, amiből beírták az adatokat, emlékezetem szerint géppel.

Mindenki egységesen kapott egy géppisztolyt dobtárrakkal, löszszerrel és rendes katonai egyenruhát. Vattázottat, mert hideg volt. Mindenki megkapta ott a nemzetőr-igazolványát, és működött a dolog. Csak a rendőröket lehetett megkülönböztetni, mert a hivatásos katonáknak és a felkelőknek egyforma ruhája volt.

Behozták a kiscesti kapitányság párttitkárát *Totka Józsefet*. Én lefegyvereztem és mondtam neki, jobban tenné ha beülne a kocsijába, és a családjával elmennének vidékre, mert meg fogják itt keresni, az biztos. A népharag már csak ilyen. Ez az ember, mikor nyomozásra visszahozták a kiscesti kapitányságra, gumibottal vert, összebilincselte kézzel a mosdóban. Ezt kaptam viszonzásul tőle.

Itt volt *Mekich* miniszterelnök helyettes háza a Tanácsházával szemben, amit ávosok őriztek, mert kimenekült Csehszlovákiába.

Atrocitás nem volt.

Megszerveztük a járőrszolgálatokat. A fix helyeken ugyanúgy maradtunk. Tanácsháza, Fő tér, iskola, Határ út, stb. Ezek a helyeken végig szervezett szolgálat működött. Az állandó őrség egyik része járőrözött, a másik része bent volt.

Különösebb dolgokra nem emlékszem.

Behozták például a tanácselnöknőt, ez komolyabb esemény volt. Én pontosan a Tanácsházán tartózkodtam – amikor behozták Lados Mihálynét. Az egyik váltótársam *Kuk Kálmán* ott az udvaron agyon akarta löni. Én ezt megakadályoztam. Azt mondtam, hogy önbíráskodás nincsen, majd a bíróság felelőségre vonja. Kocsit szereztem, amivel innen bement a kórházba a férjéhez, akinek ellőtték a lábát.

November 4-e hajnala pontosan a Bind gyárban ért, szolgálatban. Mikor megindultak a harcokocsik végig az Üllői úton, a Ferihegyi úton... Több száz harcokcsi. Csak a dübörgés hallatszott. Itt harc nem volt. Értelmetlen lett volna. Széjjel lőtték volna a várost.

Géppisztollyal nem lehet tankokkal harcolni.

Kispesten nem voltak nagy, emeletes házak, hogy benzines palackok hatásosak lehettek volna. Ha valaki kiment volna az utcára azonnal lelövik.

Egyszerűen értelmetlen volt. Semmi pillanat alatt széjjel lőtték a Határ úti tüzér részleget. A Határ útnál voltak harcok, mivel ott volt löveg, ki is lőttek harckocsit. Voltak ott kigyulladt páncélozott járművek, amikből kiugráltak az oroszok. Ott volt harc is, de én nem értem oda. Ott több kiscesti meghalt. Ez pár perc alatt lezajlott, mert sajnos nagyon hamar elsöpörték a védőket.

Az orosz tankok egy részét a Kiserdőben beásták a támadók. Elzárták a Pest felé vezető utat. Se ki, se be.

Párhuzamosan bejöttünk mindjárt a kapitányságra, ahol nagy volt a zűrzavar. Belövést kapott a kapu és a torony. Emlékszem, akkor elmentek mellette, nem foglalták el.

A komoly harcok a Nagykörösi úton folytak. Végig. Mi is kijöttünk ide 4-én délután. Sajnos lehetetlen volt megállítani őket, mert olyan hatalmas erő vonult itt végestelen végig.

A Nagykörösi úton komoly harcok voltak az ATRA Jéggyárnál. Lent a Juta dombi résznél, a Hangya dombnál. Lent a bulgár földelken. Lőrincen a piros iskolánál is volt egy löveg, ami megsemmisített egy-két tankot, de olyan csekély volt az ellenállás, hogy hamar megsemmisítették őket.

Elsöpörte a hatalmas tüzérséggel felvonuló szovjet hadsereg végig a szabadságharcosokat.

Én személy szerint akkor visszatértem a kapitányságra és ugyanúgy voltunk, mint addig.

Nem tudtunk bejutni a Kiliánba. Nem tudtunk segítséget sem vinni a Pestieknek.

Mi nem tettük le a fegyvert. A Kapitányságon és a Tanácsházánál levő őrség egészen november végéig ott maradt, mint rendfenntartó. De akkor már ugye az oroszok is itt voltak. Megalakult a *karhatalom*, de *mi még nemzetőrként* maradtunk.

A Kiscesti kapitányságot ha jól emlékszem november 5-én foglalták el a szovjetek. Megállt két harckocsi, és bejöttek az oroszok, a velük együttműködő magyar elvtársakkal

Minket összehívott Koroly T. György, hogy aki akar elmehet, senkinek semmi bántódása nem lesz. Aki letette a fegyvert oda mehetett ahova akart.

Volt aki ottmaradt rendesen fegyveresen, nemzetőr igazolvánnyal teljesített továbbra is szolgálatot. Én akkor még maradtam, de nem sokáig, mert láttam, hogy itt reménytelen minden. Én november 10-én eljöttem a kapitányságról, és elhoztam a fegyverem is. Azt sikerült is elrejtennem, de a későbbiek során megtalálták.

November 11-én még itt Wekerlén cirkáltak páncélozott járművel az oroszok.

A Határ út környékén még megsemmisítettünk egyet. Az Álmos utca és a Város utca környékén. Felmentem egy lakásba, onnan lőttem ki. Kézigránáttal semmisítettük meg.

Én ismét megsebesültem. Bevittek a kispesti SZTK-ba, onnan beküldtek mentőkocsival a Klinikákhoz, de ott sem tudtak fogadni, annyi volt a sebesült. Onnan a Bakáts téri Kórházba vittek. Nem voltam szállítható, mert egy lövedék keresztbe a tarkómon talált el. Kivették a szilánkot, ami a kisagytól messze állt meg.

Bár a barátok segíteni akartak, nem tudtak kivinni külföldre.

November 28-án a Bakáts téri kórházból vittek el a pufajkások egyenesen a Gyűjtőbe.

A Bakáts téri kórházban mindent megtettek a sebesültekért. Borzalmas zsúfoltság volt a kórházban. Még a folyosón is feküdtek sebesültek. Már korábban olyan hírek jöttek, hogy összeszednek bennünket.

Odajött négy pufajkás géppisztollyal, fegyveresen, az ágyhoz: Öltözzön, velünk jön! Hiába mondták az orvosok, hogy nem mozdítható, beteg. Mindent megpróbáltak, de lesöpörték őket. Útközben géppuskával ütlegettek. Nevekre nem emlékszem, de az arcokra igen.

Azt a mai napig sem tudom, hogy a kórházban hogyan tudták meg a pufajkások, hogy ki, ki volt és mit csinált. Bejöttek a pufajkások, és velem együtt akkor nyolc sebesültet vittek el. Egyenesen a Gyűjtő bal csillagába, egy külön zárkába tettek.

Egyedül voltam egy hónapig.

Megkaptam a reggelit és ebédet.

Rám se néztek. Akkor még komoly volt a sebesülésem. Alig tudtam menni, borzalmas fejfájásom volt. A korábban sérült lábam

begyulladt, tiszta genny volt. Olyan fájdalmas, hogy bottal jártam. Egy felcsernő néha kicserélte a kötést, de még fájdalomcsillapítót sem adott, bármennyire kértem.

Karácsony körül kezdődtek a kihallgatások.

A kihallgatáson előfordult, hogy bántalmaztak Engem nem a nyomozóasztalt vert meg. Azt mondta menjek be „abba” a szobába. Be mentem. Ott volt egy smasszer és egy elítélt. És ketten nekem estek.

A gyűjtőből a Tolnai Lajos utcába vittek. Ez a legkriminálisabb helyek egyike. A Tolnaiból átvittek a Fő utcába. Az első tárgyalásunk 1957 novemberében, a második 1958 júniusában volt

Ez a per *Koroly T. György hadnagy és társai* büntető per néven ismert.

Az I. fokú ítéletben *Koroly T. György* halált, *Fehér Gyula* halált, *Gyurika László* 7 évet, *Kun Kálmán* 18 évet, *Manger József* 7 évet, *Csiszár László* 7 évet, *Czirány Sándor* 10 évet, *Borsos Pál* 10 évet, *Pintér Attila* 1 évet kapott.

Másodfokon Koroly T. György és Fehér Gyula halálos ítéletét életfogytiglanra enyhítették. Az én 7 évemet 10-re emelték.

Vádra kerültünk. Itt előkerült az én másik ügyem, amiről jelen pillanatig sem kaptam semmiféle másolatot.

Ez szintén a Katonai Bírósághoz tartozott. Engem Vácról visszavittek 1958 végén a Fő utcába az erzsébeti és Juta dombi perből kifolyólag. Nekem ezekben a harcokban szerepem nem volt. Nem tudom honnan vették az adatokat. Rám akarták bizonyítani, hogy én is ott voltam. De csak a Nagykőrösi utat sikerült nekik rámbizonyítani.

Egy zárkában voltam itt *Jancsoviccsal*. Akkor újabb tárgyalás kezdődött szintén a katonai Bíróságon. Az ítéletem másolatát mai napig nem tudtam megszerezni. Semmiféle papírt nem kaptam.

A második perben halálra ítélték, másodfokon életfogytiglant kaptam. Lados Mihályné vitte be a kegyelmi kérvényemet a II. fokra. Édesanyám hozzá vitte el és a segítségét kérte. Ladosné emlékezett, hogy én mentettem meg az életét a Tanácsházán és ezért ő bevitte a kegyelmi kérvényt. Így életfogytiglant kaptam.

Visszavittek Vádra. Az üzemben dolgoztam. Nagyon rendes emberekkel voltam együtt. *Bíró István, Göncz Árpád, Nyugati Laci bácsi volt zárkatársam, valamint Krassó Gyuri, Cseszkó Ferenc.*

Tökölön voltam. A varrodát vezettem, és tábor parancsnoka voltam. Egyik reggel 7 órakor, reggeli után kivezényeltek bennünket a kultúrterembe. Voltunk vagy ötszázan. Kihirdették az amnesziát.

Aznap el is engedtek bennünket...

Az 1963-as amnesziával szabadultam.

KISPESTI CSOPORTOK

TANÁCSHÁZA

ERZSÉBET TÉR

BINDER GYÁR

FERIHEGYI ÚT

ÜLLŐI ÚT

NAGYKÖRÖSI ÚT

BERCSÉNYI UTCA

LOVASRENDŐRSÉG

KERTVÁROS

ONCSA TELEP

GRÁNIT GYÁR

WEKERLEI CSOPORTOK

RENDŐRSÉG

III. SZ. ISKOLA

PETŐFI TÉR

KISFALUDY UTCA

ÚTTÖRŐHÁZ

Október 23-án, kedden reggel munkába mentem Újpestre. A Finnmechanika Gépgyárban – aminek központja Budán volt – én az „I” részlegben, a kísérleti műhelyben dolgoztam.

Délután 3 óra felé, munka után hazafelé indultam. A forgalom nagyon lassú volt. Letértem a szokásos irányból, mert a trolibusz a Váci utcánál nem jött, amely a Népliget felé, a Fradi pályához vitt volna. Mivel észrevettem, hogy vagy ötször-hatszor több utas áll a megállóknál, ezért visszaugrottam a mozgásba levő villamosra, és így a Nyugati pályaudvarnál kötöttem ki. Gondoltam, a Nagykőrösi úton megyek a Kilián laktanyáig és onnan a 43-as villamossal sikerül hazajutnom Wekerlére.

Igyekeztem az utazással, mert volt egy ismerős leány, akivel többször váltottunk néhány szót a Népliget és a Fradi pálya sarkán, útban hazafelé a villamoson, mert ő is ott szokott átszállni a villamosról, ahol én. Gondoltam, hogy ha összeakadok vele megkérem, hogy jöjjön el velem táncolni a hétvégén, ahogy megígérte egy héttel korábban.

Akkor még nem tudtam, hogy ezt az Ica nevű lányt soha többé nem fogom látni.

A Nyugatinál a Körúton is álltak a villamosok. A 6-os, 6-os után lépésben ment, majd egy-két sarok után befagyott a forgalom. Az emberek lassan elhagyták az álló villamosokat, én is elindultam gyalog.

Valahogy a Múzeum körútra kerültem. Éppen akkor kezdtek a villamosok újra lépésben megindulni. A Rákóczi út és Kálvin tér között voltam

Az utcák tömve emberekkel. A házak ablakaiban nemzetiszínű magyar lobogók voltak itt is, ott is kitéve. Mosoly és boldogság volt az arcokon. Óriási tömeg gyalog jött a Kálvin tér felől. A villamosok megint leálltak, a nép többsége leszállt. Magam is érzetem, hogy ez nem olyan felvonulás, mint máskor. A tömeg magával ra-

gadott, én pár száz métert mentem velük. Beszélgettek az emberek. A java fiatalabb, egyetemista stílusú ember volt. Két-három évvel esetleg idősebbek nálam. 18 éves voltam. Csak mentek, és mondták, hogy kimennek a Hősök terére. Egyesek pedig azt beszélték, hogy kimennek a Sztálin szoborhoz tüntetni, meg a Rádióhoz. Na gondolom, ebből én nem kérek: Icára gondoltam, ő kellett nekem. A Nagyvárad téren a Fradi pálya felé éppen indult egy villamos. Roskadásig volt rakva utasokkal. Nekem csak a lépcsőn volt egy lábnyi hely.

Már majdnem teljesen sötét volt, de azért még vártam egy darabig a Fradi pálya és a Népliget sarkán a kislányra.

Másnap, október 24-én még nem hajnalodott, még ki sem aludtam magam rendesen, fél 6 sem volt reggel.

Arra ébredtem, hogy apám hangosan meséli anyámnak, hogy „Lehúztuk a Sztálin szobrot!” Erre én is kiugrottam az ágyból. Két testvérem, Laci és Gyuri is kijöttek a konyhába. Hallgattuk apámat, aki elmondta, hogy kitört a forradalom, és hogy az éjjeles beszéltetés műszakiak segítettek végre lehúzni a gyűlölt Sztálin-szobrot, amit az egyetemi diákság tegnap óta ledönteni igyekezett.

Három műszaki teherautóval, a szolgálatosok, köztük apám, segítettek a tömegnek ledönteni a szobrot, és utána ők húzták oda, ahol széttörte a nép.

Bekapcsoltuk a rádiót. Sehol semmi hang, néha kezd jelezni a szokásos „Éljen a magyar szabadság, éljen a haza!” szignál újra és újra.

Sehol semmi hírt nem közvetítettek. A családban az idegek pattanásig feszültek.

Apám azt mondta, hogy aznap munkaszünet lesz alighanem, mert az ávosok rálöttek a diákokra a Rádiónál, mivel be akarták mondadni a magyar nemzet követeléseit. A villamosok se járnak. A diákok szereztek fegyvereket és visszatüzelnek. Anyám kételkedett, nem hitte. Apám azt mondta: „Menj ki az udvarra és hallgasd a lövések zaját!” Kitódultunk.

A belváros Kispesthez képest messze van. Hangok alig voltak, csak a szokásos világvárosi morajlás.

Ma is előttem van: anyám a kezembe nyomja a tízórais táskámat és útnak indít: „Eredj mert elkésel!”

Apám bizonyítja, hogy „Nincs villamos, majd meglátod!” – de én kigyalogolok a villamosmegállóhoz, négy-öt sarok az egész. Útközben én is hallottam távoli fegyverek ropogását.

A villamosmegállónál 30–40 ember tolong, mindenki munkába akar menni, de később sokan hazamennek.

Majd dübörgéssel megjelenik egy dömper. Rajta fiatalok álltak – köztük egy osztálytársam, *Bengyel Bálint* – mennének a belváros felé. Én is felugrok. Vagyunk vagy nyolcan-tízen fiatalok. A sofőr mondja, hogy visz a városba, és jön vissza a többi jelentkezőért. Valaki kéri hadd vezessen ő is. Kérdezi a sofőr, hogy „Hogyhogy, te tudsz vezetni? Hát ha tudtok vezetni, akkor hozzunk még dömpereket a Hofherrből (A Vörös Csillag traktorgyár)”.

Ettől kezdve lettem aktív résztvevője a forradalomnak.

Lassan visszafordultunk. A gyár hátsó bejáratához, a deszkakerítéshez mentünk, de azt már kitörték. A hatalmas udvaron több fiatal próbálta beindítani az ott parkoló, javításra behozott néhány dömpert.

Mi is hárman-négyen elkaptunk egyet, és elindultunk az Ady Endre úton. Néhány sarkot mehettünk, és az egész dömper már tömve volt fiatalokkal. Elhatároztuk, hogy a Nemzetihez megyünk... Elterjedt, hogy ott fegyvert osztanak. Oda igyekeztünk mindannyian.

A Nemzeti Színháznál fegyvert nem osztott senki. Viszont ott volt a Rákóczi út és a Körút kereszteződésében az új folyamán apámék által, odahúzott Sztálin szobor.

Óriási tömeg mindenfelől. Az emberek egymást informálták az ávósok gaztetteiről, a kormányhírekről, meg a többiről.

Akik hozzáfértek, megállás nélkül ütötték a Sztálin-szobrot nagy kalapácsokkal. De csak kis darabokat sikerült letörni. Egyszer csak valaki eldobta a kalapácsot, én felkaptam, és ütöttem én is a szobrot. Nem ment, már majdnem beleszakadtam. Már majdnem feladtam, amikor éreztem, hogy törik le, és törött is egy kis darab, olyan 10–15 dekányi. Ahol a zubbonya a kezét éri, ott tört le. ...

Tovább ott lődörögtünk a Nemzeti Színház környékén, egymást szem előtt tartva. Egyszer csak megjelent 2–3 tank a Nyugati felől. de nem lőttek. Majd két tank elrohant hatalmas zajjal. Pont ott álltak meg az Emke Kávéház előtt, a körúti részen.

Egy tank ott maradt, mintha valami baja lenne. A motor ment, az ágyúját irányították. Egyszer csak valaki megjelent a szoborütők

közül csákánnyal. Felugrott a tankra és elkezdte lyukasztani az egyik üzemanyagtartályt. Spriccelt az üzemanyag, Elém repült egy csákány, elkaptam, a tömeg ordított, éljenzett. Én alul, az illető felül csákányoztunk. Alig ütöttem kettőt-hármat, amikor a tank elindult. Az olajos csákányt valaki kikapta a kezemből és rohant a tank után. Az emberek üvöltöttek, az öklüket rázták. A tank 2-300 métert ment előre-hátra óriási zajjal, de nem lőtt. Orosz tank volt.

Kb. ezer ember volt a Nemzeti Színház térségében. Lövéseket lehetett itt-ott hallani. Egyesek az ávós orvlövészeket figyelték, akik a bérházak tetejéről lőttek. Egy-két sebesült volt a térségben már előzőleg. Keresték az ávós orvlövészeket, de még nem találtak egyet sem. Amint ott álltam és beszélgettem az emberekkel az Emke előtt, a körút bejáratánál, egyszer csak kiabálást hallok. A tömeg rohan, engem is majd fellöktek, mivel tőlem 3-4 méterre lelőttek egy 20 év körüli fiút az ávósok. Alig tudtam felfogni, hogy egy perccel elébb még élt, most meg mozdulatlan halott és egy tócsa a vér.

Rohantak a Nemzeti Színházba, hogy az emeleten keressék az ávósokat. Nem lehetett tudni, hogy honnan jött a lövés. Voltak, akik a New York kávéház felé rohantak. A térség kiürült. Én az Akácfa utca felé rohantam, egy kapualjban ráakadtam az egyik társunkra, és kezdtük keresni a többieket.

Elindultunk gyalog a Körúton a Rákóczi út felé, onnan jött a géppisztolyos lövések zaja. Egy-két tank és páncélos tartotta a környéket tűz alatt. A Körúton nem lehetett átmenni. A Kilián irányából *mindenre ami mozgott, lőttek az oroszok*.

Mi hárman-négyen a járdán haladtunk a kapualjak alatt a Corvin mozi – Kilián térsége felé. A Rákóczi tér környékén lehattunk körülbelül. Sokan jöttek velünk szembe, mindenki fegyvertelenül. Mi is, természetesen.

Észre vettünk egy félig kilőtt páncélautót a Rákóczi tér után egy sarokkal. Senki se mert hozzányúlni, mert azt mondta valaki, mivel még kicsit füstöl, lehet, hogy aláaknázták. Az oroszok már nincsenek benne. Nagy volt a csend mindenhol. Óvatosan mi is körülszimatoltuk. Elkezdtük először felülről a nyitott páncélautót dobálni, utána mozgatni és benéztünk, van-e valami benne, amit tudunk használni. Egy galvanizált vasládát láttam meg. Az egyik fiú

azt mondta, hogy „Töltények, puskába – vegyük ki!” Észrevettük, hogy két ilyen vasláda van, nem is egy. Mi bementünk a tetején, és kiadtuk a kintieknek. Még két, „gyárilag gyártott Molotov-koktél” is találtunk. Azt is elvittük. A vezető ülésen kis vér volt, még arra is emlékszem.

A Rákóczi tértől felváltva vittük a két Molotov-koktél és a vasládákat Kőbánya felé, a Népliget irányába.

Már nem is gondoltunk arra, hogy a dömpert és a többi társunkat megkeressük.

Elhatároztuk, hogy az Üllői úton fogunk végigmenni. Fáradtan cipeltük váltásban a mindig nehezebbnek tűnő lőszeres ládákat. Többször megpihentünk.

A laktanya előtt járhattunk. Már néhány száz méterre lehattunk az Üllői út felett áthidaló vasúti hídtól, amikor géppisztolyos sorozatokat kaptunk a Népligetből valamelyik orosz tankról. Csak úgy ugráltak a golyók a gránitkockákon és a hídon. Néhányan a sínek mellé, mi a vizesárokba vetettük le magunkat. A híd alatt néhány fegyveres is volt, vagy húsz-harminc civil. Köztük Colos, az egyik barátunk. Ő járt pont legelöl négyünk közül. Vitte a szatyrot a Molotov-koktélokkal. Ő már a híd védelmében volt.

Ez egy vasúti híd, ami az Üllői útnál és az Ecséri útnál áthidal.

A mieink közül páran néhány lövést adtak le. Én még az árokban hasaltam a tank irányában, ahonnan a tankok lőttek...

A híd alatt fegyveresek voltak teherautóval. Rögtön felbontották a ládát. Éles vita alakult ki a töltények sorsát illetően. Úgy döntötünk, visszük tovább. Egy jó dugihelyre gondoltam, ami a Spartacus pálya mellett volt. Ott akkor építkeztek. A drótkerítés és a Üllői út között lerakott cement és betontörmelék volt. A cement alá akartuk tenni a ládákat. Úgy is történt...

A töltényeket sajnos soha többé nem láttuk. A szovjet hadsereg pont a műút mellett rendezte be tanyáját, amikor érte akartunk egy alkalommal menni. Visszavertek bennünket.

Elindultunk tovább, gyalog. A Határ utat magunk mögött hagyva a Vörös hadsereg útján. Egyszer csak jött egy teherautó, megállt, a társaim fölugráltak. Megbeszéltük, hogy másnap a kispesti Kosuth téren találkozunk. Az autó elrobogott, én meg ott álltam, egy szatyorban két szovjet gyártmányú Molotov-koktéllal.

Elindultam haza, Kispest-Wekerlére. Óvatosan kerültem el a kispesti rendőrkapitányságot, nehogy a kapuban mindig őrt álló ügyeletes rendőr megkérdezze mit viszek. Erre nem került sor. A nagy tölgyfakaput belülről bezárták. Az épületben sötétség uralkodott.

Erzsébet felől hébe-hóba lövéseket hallottam.

A sötétben összeakadtam egy 25 év körüli férfivel. Beszélgetünk. Elmondta, hogy Csepelen és Erzsébeten fegyvert osztogattak, és hogy holnap egy rakomány fegyver érkezik a Lámpagyárból ide Wekerlére, a kapitányságra.

A két Molotov-koktélt pedig szatyrostul eldugtam a kutyaólban, úgysem volt gádzája

Halkan beosontam a lakásba. Mindenki aludt már. Anyám persze felébredt, és azt mondja, hogy el se aludt, engem várt. Már azt hitte, hogy valahol lelöttek. Majd megígértette velem, hogy másnap nem megyek sehová, mert máskülönben nincs vacsora...!

Hullafáradt voltam, de azért megmutattam anyámnak a Sztálin-szobor darabját, aki megijedt, hogy merre jártam. Apám pedig nem volt otthon...

Október 25-én reggel későn ébredtem. Apám keltett, mint minden reggel. Mondtam a családnak, hogy még tíz óra előtt a Kossuth téren (Kispest) fogunk találkozni néhány ismerőssel. Apám is éppen oda igyekezett, de rögtön elszakadt tőlem azzal, hogy találkozója van, és beugrik kollégájához a Beszkárthoz. Nagyon örültem ennek. Megegyeztünk, hogy találkozunk majd a Kossuth téren később.

A kispesti Kossuth térre értem – ami egy-két kilométerre volt csak otthonról – láttam, hogy hatalmas dühös tömeg áll. Szidják az orosz páncélosokat, akik arra jártak, kevesebb mint egy órája, a környéken lövöldöztek szanaszét, vaktában, aminek egy-két könnyebb sebesülés lett az eredménye.

Én a társaimat kerestem, azt a három fiút, akikkel együtt jöttünk haza, és találkozniuk kellett volna. Károlyi Lacit találtam csak meg. Különböző csoportokban állodogáltunk. A hangadóktól függően szitkozódtak és tervezgettek: mit kéne csinálni?

– Hogy kéne megállítani az oroszokat, és a többi.

Valamelyik ismerős fiú szólt, hogy a mentőgarázsban van néhány új, merészebb fiú mint mi. Felkelők és készülődnek valami

akcióra. A Kazinczy utca és az Üllői út sarkán volt a mentőgarázs. Kb. fél kilométerre a Kossuth tértől Budapest felé. Elindultunk 4-5 fiúval az úton. Az utcán lévő beszélgető csoportokra oszlottak. Rengeteg ember volt az utcákon.

Már éppen a kitűzött sarokhoz értünk, felismertem egyik ismerősömet *Markó Öcsit*, az egyik kispesti nagyvagányt, aki bemutatta apját, és egy másik fiútestvérét. Miután rájuk köszöntem, egy pár szót váltottunk.

Egyszer csak a Határ út felől jövő fáradt golyók süvítettek közöttünk, az utcán. Lehetett hallani. Sok csapódott a fakerítésekre, egy embert pedig a lábán is ért. Az álldogáló emberek szétszaladtak a lövések után. Mi pedig néhányan bementünk a sarki garázsba körülnézni. Közben nagy zajjal két szovjet tank jelent meg az Üllői úton, a Határ út felől. A tankok között két-három leponyvázott teherautó volt.

Elég gyorsan jöttek. Pestlőrinc – Vecsés felé mentek.

Az emberek azt gondolták, hogy a Ferihegyi reptér felé mennek, mivel hallották, hogy a repülőteret körülfojták az oroszok. Ez sajnos végig úgy volt. Szerintünk muníciót vittek be a városba, és újabbakért mentek vissza a reptérre.

Mi merészebb fiúk, – 8-10 ember – bementünk a garázsba, ahol már lödőrgő emberek voltak, és néhány öregebb Skoda kocsi. Két-három darabot javítgatott néhány fickó, aki értett a motorokhoz. Valaki kibökte, hogy hátul egy külön kamrában van egy oldalkocsis BMW motorkerékpár, meg néhány öreg motoralkatrész lakat alatt. Valami nagyhangú portás is volt ott, és szerette volna, ha mi kimegyünk a területről. Állandóan telefonálgatni akart, vonalat kért ide-oda, és azt mondta, hogy mindjárt jön az őrség, azok majd kizavar-nak minket! Figyelmeztetett: a motor a tűzoltóparancsnoké Kispesten, tehát ahhoz nem szabad hozzányúlni. Nem is nyúlt hozzá senki.

Eltelt egy-két óra, közben jöttek az oroszok vissza karavánnal. Tudtuk, hogy viszik be Pestre a muníciót a mieink ellen! – és szinte az egész társaság egy emberré lett: „valamit tenni kell!”

Azt javasoltam, hogy az udvar sarkából hozzunk téglákat, és négy-öt sort stócoljunk fel az útra, akkor megállnak a tankok, és Molotov-koktélt nekik! Én meg hazafutok a koktélokért. Minden-kinek tetszett az ötlet.

Az egyik autó beindult a javítás közben. Azzal akartunk menni a koktélokért. Közben jöttek a karavánok megint a Határ út felől. Valaki két-három barikádot csinált téglából Egy vizes vödört is szereztek társaim. Azt meg én odatettem közben, és azt vártuk, hogy majd történik valami. Leáll. Vagy valami történik. Nem is tudom, mit csináltunk, mert olyan borzasztóan idegesített minket, hogy így járnak az oroszok szabadon.

Közben a kocsit beindították, a motor berreget, és az, aki tudott vezetni azt mondta, hogy körülmegy a sarkon. 3-4 fiú bevágódott az autóba és elrohantak. Én fel sem jutottam rá. Még egy autót beindítottak.

A tank-karaván jön megint nagy zajjal. Lőni kezdték az *álbarikádokat*, meg a vödört. Látták, hogy vicc az egész és átmentek rajta.

A mi Skodánk az udvaron berregett. Mindjárt be is ugrottunk a kocsiba, és mentünk a tankok után. Vagy ötven lehettünk a kocsiban. Döcögve mentünk utánuk. Hajtottunk Vecsés felé.

Az orosz karaván elhaladt a Kispest-lőrinci vasúti síneken keresztül a Hofherr gyárnál (Vörös Csillag Traktorgyár). Mi meg döcögve utánuk, de azt se tudtuk, hogy miért? – csak a méreg vitt bennünket. Mert valóban akartunk valamit tenni. Borzasztó érzés volt tétlenül nézni, hogy mit művelnek. Legalább a szállásukat fel kell derítenünk! Éppen hogy átértünk mi is a síneken, a kocsi bedöglött. Toltuk- rúgtuk-káromkodtunk. Valaki kisütötte: nincs benne benzin. Máskülönben minden jó.

Kettőnket visszaküldtek benzinért. A kocsit betoltuk az útról lejjebbi farakások közé, az állomás területére. Valami öreg bakter megígérte, hogy szemmel tartja, mert még bezárni se tudtuk. Utána szétszéledt a társaság.

Kiléptünk, mert vagy két kilométerre voltuk a céltól. Megyünk vagy 2-3 sarkot és egy kirakatot láttunk belőve. Ápisz vagy sportüzlet volt, már nem tudom megmondani. Egy fél doboz iskolakréta volt a kirakat előtt eldobva.

Felszedtem, és írtam rá a falra, hogy „RUSZKIK HAZA!” A másik fiúnak is adtam a krétából egy csomót, és ő is írta a szöveget. Minden második villanyoszlopnál írtunk. Kréta volt bőven.

Egyszer csak megjelent Vecsés felől egy páncélautóféle, és lövöldözött a járókelőkre. Mindenki lehasalt és a kapualjba bújt. Az

utcán nagy volt a pánik. Borzasztó méreg gyűlt fel bennem. Ahogy jöttek elő az emberek, én az egyik volt osztálytársamra akadtam, a 4/B-ből *Diós Józsi*ra, meg egy másik barátomra, a *Gumira*, *Guminger József*re, aki szintén előkerült. Elmondtam, mi járatban vagyok és adtam nekik is a krétából. Ők is írtak a falakra, a járdára, ahova lehetett.

„Vesszen Rákosi! Ruzsik Haza! Éljen Magyarország!”

Ilyen feliratokat firkáltunk föl. Már régen besötétedett, éppen elértük a garázst. Az pedig zárva volt.

Dörömböltünk! Suttogásokat lehetett hallani a fakerítés mögül. Kiszólt egy érdes hang: „Mit akartok?!” Mondom: benzinért jöttünk a Skodához. Az pedig szidalmaz és el akar kapni. „Itt a másik!” – kiáltja be valakinek. Az osztálytársaim addigra eltűntek. Én pedig azt hittem, hogy a másik gyereket is, akik hamarabb érkeztek, szintén elzavarták az örök belülről.

Egyedül voltam, és utána eredtem az osztálytársaimnak. El is értem őket egy sarokkal feljebb.

Hazafelé beszélgettünk a történeletről, és arra a következtetésre jutottunk, hogy ávósok voltak bent, hiszen minden gócpontot, stratégiai épületet ők védnek.

Mindkét osztálytársamtól elbúcsúztam, én laktam a legmeszebb, így hát kiléptem. Azzal váltunk el a fiúktól, hogy holnap meglátogatjuk egymást, bemegyünk segíteni a Rádióhoz.

Lépésről lépésre, ahogy mentem hazafelé, elfogott egy rossz hangulat. Lelkiismeret-furdalásom volt, hogy én még nem csináltam semmit a forradalomban. Egész nap olyan híreket hallottunk csak, hogy a gaz szovjet páncélosok lövik a magyarokat a városban.

A Rádiónál rengeteg volt a halott – hallottuk az emberektől. Ez borzasztóan idegesített. Ezek mind itt mennek át az Üllői úton Pest felé, viszik a halált. A sírás fojtogatott, borzasztó mérges voltam.

Hazaértem, felkaptam a két Molotov-koktélt a kutyaólból, a krétákat bedobtam, és visszaindultam arra a helyre, ahol a garázs volt, ahol az előbb nem adtak benzint.

Éppen jó, hogy odaértem a garázshoz.

Még délután láttam a legközelebbi mellékutcában egy homokhalmot. Biztos valami tatarozást csinálnak ott. Olyan 40–60 méterre lehetett onnan az Üllői út. Kapartam kézzel két lyukat a járda

feletti oldalon, kb. 20 centiméterre egymástól, és oda helyeztem a Molotov-koktélok. Majd földet kapartam rájuk. 20–30 centiméter magasságú föld lehetett rajtuk.

Elindultam a garázs felé. Éppen akkor érkezett oda egy lámpa nélküli, halkan járó Pobjeda. „Orosz kocsi, ávós kocsi” – gondoltam. Merengtem magamban és figyeltem. Csend és koromsötétség mindenütt. Ördögi éjszaka. Nem is tudtam, hány óra – minden időérzésem elveszett. Csak figyelek és hallgatózom. Halk suttogást hallok a kerítésen túl, a túloldalon. Majd hallom, valaki feláll a kerítésen belülről 2–3 méterre a hátam mögött. Majd zseblámpafény.

„Állj, ki vagy? Meg ne mozdulj! Mit csinálsz itt?” – ordítózták.

Megfordultam. A zseblámpa fényében ketten is álltak a kerítésen. Géppisztoly volt náluk. Rám szegezte az egyik. A másiknak csak a vállát lehetett látni.

„Miért vagy itt? Miért vagy ilyen fehér?” – kérdezősködik a lámpa fényében az ő.

Ma is előttem van, ahogy nézek, látom a hasamon, mellemen, csupa krétapor minden. Mondom neki, mintha betanultam volna: „A péknél dolgozom, segédmunkás vagyok, és az öreg összeesett, a Rózsi néni ideküldött, hogy telefonáljak a mentőknek!”

Érzem, hogy hangja megenyhült. Valami olyat mondott, hogy „Itt nincs telefon” – és lelépett vagy leesett a kerítésről a túloldalon, nem tudom, mert nagy reccsenés volt és én meg elkezdtem rohanni hazáig nagyon sebesen. Még megijedni sem volt időm.

Október 26-án, pénteken arra ébredtem, hogy apám veri a balhét az öcsémmel, aki a rádiót csavargatta. A család hallgatta a híreket. Még mindig nem volt szabad a Rádió!

A Határ út és Üllői út környékét lezárták, megkezdődött a „rendbontók” felszámolása. Több helyen a városba vezető utak mentén az igazoltatások elkezdődtek. A Soroksári útnál és a Nagykőrösi útnál is igazoltatnak, fűzi hozzá apám a rádió híreihez. Nekünk megtiltotta, hogy kimenjünk... Én csak a Gumi nevű haveromhoz akartam átmenni, tőlünk két sarokra, akit apám is ismert. Apám és anyám tiltakoztak, hogy egész nap elmaradjak megint. De alig reggeliztem, már szaladtam kifelé, azzal, hogy mindjárt jövök.

A sarok felé indultam, ami nem messze volt a garázstól, ahol tegnap a Skodákkal voltunk. Közel volt, 2–3 sarokra. Ott mentem

el a homokbucka mellett, ahol a két Molotov-koktélt elkapartam tegnap késő este. Láttam, érintetlen volt minden.

Amikor odaértem, a garázs területén 20–30 ember nyüzsgött. Nagy nyüzsgés, járkálás. 9–10 óra lehetett reggel. Felhős idő, mint tegnap volt.

Hallottam, hogy ávósok voltak ott az éjjel és találtak néhány fegyvert. Akik korábban jöttek, már elmentek.

Kérdeztem, nem láttak-e egy orosz Pobjedát. Valaki mondta, hogy „Igen!” – és 2–3 bőrkabátos ürge volt rajta. De már korábban elzavarták őket. Itt parancsolgattak nagyon arrogánsán mindenkinek, amíg 8–10 felkelő meg nem érkezett a kispesti Tanácsházáról. Néhány lövés is elhangzott. Az idősebb fiúk közt volt olyan, akinél már fegyver volt. Sőt akadt ott egy dobtáras géppisztolyos is...

Ott a helyszínen, katonaságot megjárt 25–30 éves fiú felállított egy őrséget a kapunál, járőrséget is küldött ki a Határ út – Kossuth tér – Üllői út, valamint a Kiserdő és Ferihegyi műút térségébe.

Engem mindjárt beosztottak a kapuőrségbe. Egy puskát is adtak a kezembe.

Közben egymás kiképzésére fordítottuk az időt. Szorgalmasan csattogtattuk a fegyvereket, de töltényünk az nem volt, azt nem engedte a parancsnok, nehogy kárt tegyünk egymásba. Csak úgy, üresen sütögettük a fegyverünket, célozva mindenre. De emberre tilos volt – mondták az öregebb fiúk. Majd később segítettünk egymásnak csőre tölteni a fegyvert és bebiztosítani. Elmondtam a vezetőnek, aki a főszervező volt, Sanyinak hívták, hogy orosz töltényeket dugtunk el a Ferihegyi út és az Üllői út sarkán, több ezret. Láthatóan megörült neki és mondta, hogy majd később elhozzuk.

Megjelent egy Pobjeda a kapunál, valami mentőszolgálatot teljesítő kövérkés doktort szállítottak oda. Egy sofőr és még egy valaki volt még a kocsiban. Igazoltattuk őket. A doktor két kísérője fel akarta tölteni benzinnel a kocsit, de közben kiderült, hogy tele a tankjuk. Az egyik szabadságharcos gyanút fogott, és Sanyi parancsnok utasítására, mint ávós gyanúsakat, bekísérték őket a kispesti kapitányságra vagy a tanácsházára. A gyanú nem volt alaptalan. Egyiküknél géppisztoly volt, az orvos műszerei sem voltak használva. Mivel ávós felderítőknek tartották, fogdába zárták őket.

Újra szóltam Sanyinak az eldugott lőszerokről

Ugy döntött, hogy hozzuk be. Három embert adott mellém. Engem kinevezett járőrparancsnoknak, és elindultunk a lőszeréért. Mondtam a fiúknak, hogy van itt két Molotov-koktél eldugva a homokba. Arra gondoltam, ha tankra akadunk, ne ússzák meg.

Négy-öt utcát mentünk óvatosan, és már oda is értünk. Beszélgető, óvatos emberek már két sarokkal előbb mondták, hogy az oroszok a kukoricásban vannak, és néha-néha egy-két lövést leadnak elrettentő példaként erre az irányra.

A térségben magyar fiúk is vannak, a mieink, fegyverrel, 4-5 személyes csoportokban. Az volt a tervünk, hogy átjussunk az Ady Endre út – Határ út térségéből az Üllői út – Határ út felé, majd a Vámház mögé a Ferihegyi úton túl, a Spartacus pálya kerítése mellett lévő betontörmelékhez, a foci pályával melletti. Meg kell találnunk a töltényeket a pléhládában.

Elhatároztuk hogy a Határ út mellett lévő utcában visszatérünk, átmegyünk a síneken az Üllői út, illetve a Vörös hadsereg úton, és a Vámház mögött belopakodunk a kiserdőbe, és át a síneken. Ahogy átrohantunk, a sínek mögött sorozat ütötte meg az úttestet. Éreztük, hogy minket lőnek.

Lehasaltunk, bevetettük magunkat az árokba, és a Vámház mögött lévő kiserdő felé kúsztunk. Néhány lépést tettünk, már felállva.

Már az erdő szélén voltunk, már látni lehetett a mintegy 100–200 méterre lévő Vámházat.

Egyszer csak orosz hangokat hallottunk a Vámház főbejáratától. Majd egy lövés, de nem miránk. Mi egymással beszélgettünk. Erre az orosz hangok is elhallgattak. Észrevettek, gondoltam. Tudtam. Én leguggoltam, a többiek is mögöttem. A ház falától valami zaj, és lövések jöttek. Két három puskalövés a mi irányunkba. Mi csőre töltött fegyverekkel kibiztosítva lapultunk. Az egyik fiú a hátam mögül lőni kezdett. Majd a másik is. Én is akarom, húzom a ravaszt, de nem sült el. Ordítottam: „Gyerünk be az erdőbe beljebb!”

Akkor láttam, hogy nem volt az én puskám csőre töltve. Közben a harmadik fiú ellőtte minden töltényét ami egy puskába belefér. Vagy 5–6 golyót.

Ordítás hallatszott oroszul a háztól, meg lövöldözés. Két-három katona 5–6 lövést adott le ránk. Céloztam. Löttem. Akkorát lökött rajtam, hogy azt hittem én kaptam a lövést.

Hátráltunk a lankáson lefelé. Már az út szélét szegélyező bokrokban voltunk, és éppen lőni akartam megint, amikor a műútról, a Spartacus pályától miránk kezdett lőni egy járőr. Majdnem onnan, ahol a töltények voltak elrejtve a cement lapok alatt. Majd csend lett a ház irányából is.

Vissza kellett menni majdnem oda, ahol legelőször beléptünk az erdőbe, mert nem tudhattuk, hogy esetleg nem akadunk egy lapuló járőrbe Kőbánya felől.

Valahogy kiértünk a Kiserdőből, majd az Üllői útra.

Gyalog elindultunk, újra csőre töltöttünk és biztosítottunk. A két Molotov-koktél is megvolt sértetlenül.

Megállt egy teherautó. Vecsés felé akart menni. Mondtuk a sofőrnek, hogy mi is, de csak a Villanytelepig, ahol szintén volt egy villamos remíz.

A Kossuth téren és az Üllői úton most is nagy embertömeg ácsorgott. A Villanytelep előtt leugráltunk az autóról. Két szemben lévő épületben fekszik a 4. számú iparitanuló iskola – az egyik oldalon az iskola, a másik oldalán az Üllői útnak a vasműhely, a konyha, és a bentlakásos vidékiek részére szálloda.

A vasműhely mellett nagy volt a nyüzsgés. Néhány fiú fegyvert is viselt, mondták, hogy most fejezték be a barikád építését a vasúti sínek felett.

Elterjed a hír, hogy jönnek az oroszok...valaki kiabálja, hogy jön egy ruszki tank az Üllői úton. Egy fiúnak odaadtam az egyik Molotov-koktélt, a másikat én akartam dobni.

Vecsés felől megjelent a fából épült barikádok tetején egy lánc-
talpas csapatszállító 4–5 orosz katonával.

„Dobjad!” – kiáltották a fiúk. Ahogy ki akartam futni a raktár-
épület mellett a barikádokhoz, látom a másik fiút előttem 4–5 mé-
terrel rohanni és eldobni a Molotov-koktélt. De rövidet dobott, és az
a homokba esett, közvetlenül a barikádoktól 2–3 méterre. Közben
a csapatszállítók elmentek.

„Kicsi, dobjad!” – ez nekem szólt. Kirohanok, éppen a negyedik
csapatszállító páncélos haladt el. De ez is rövid volt, és a fageren-
dák között becsúszott a barikádok alá, ez sem robbant.

Egymást szidva mentünk a fedezékbe.

Megjelent egy másik csapat szállító, látni lehetett, Hogy az oroszok fegyelmezetten ülnek rajta. Engem elkapott valami nagy méreg és elindultam rohanva a másik Molotov-koktélt, mert az enyémet nem láttam bent a barikádok alatt, pedig nem robban fel.

„Hasalj le, Állj meg!” – kiabáltak mögöttem a mieink. Mire elértem a Molotov-koktélt, a páncélos kocsis eltűnt. Én is ott álltam, káromkodva, öklömet rázva, könnyeket visszafojtva a kudarc miatt... Már majdnem sötét volt, esteledett.

Közben kiderült, hogy nem kell tartanunk szovjet támadástól. Visszamerészkedtünk a barikádokhoz. A Skoda kocsit egy fiú beindította. Néhányan elköszönte, kezdett lemorzsolódni a társaság.

Hárman elhatároztuk, hogy visszamegyünk a garázshoz...

Döngetjük a fakaput, hogy visszahoztuk a Skodát feltöltésre. A kapu kitérült, de most három másik őrt lehetett látni felfegyverezve, nem a reggeli fiúkat. Minket ki akartak szállítani a Skodából, és csak a sofőrt engedték volna be a garázs területére. A sofőr mellett lévő fiú kiszállt, elvették tőle azonnal a puskát, és kitoloncolták a kiskapun, mivelhogy a nagykaput mögöttünk észrevétlenül becsukták.

Hátul ültem egyedül. A sofőr behajtott a nyitott garázsba. A két őr kérte a fegyvereinket, de a sofőr és én nem voltunk hajlandók erre. A sofőr vissza akart tolatni, de nem volt rá ideje. A kocsis nem vette be a rükkercet. Az egyik őr kihúzta a kocsiból, azt mondták, hogy részeg, menjen szépen haza. Közben én háttul figyeltem a jelenetet, puskával a kezemben, és mondtam, hogy adják vissza a puskát a sofőrnek, utána elmegyünk. Azt mondták, hogy majd reggel jöjjünk a fegyverekért, most adjuk oda. Közben éles dörömbölést hallottunk a fakerítésen. Kívülrekedt társunk kiabálja nekünk hogy:

„Vigyázzatok, ávósok ezek!”

Ez látható volt a viselkedésükön. Azt akarták, hogy fegyver nélkül szálljunk ki a kocsiból. Én erre nem voltam hajlandó. A sofőrfiút egy harmadik ember elkísérte valahová. Én nem látam őt.

Velem tovább erőszakoskodtak, hogy adjam át a fegyvert, és menjek haza. Nem voltam hajlandó kiszállni a kocsiból. Jobbról akart az egyik

ember kihúzni, a bal oldalra csúsztam, de a puskám csövét elkapta a csibész, és a másik is húzott. Én a puskát görcsösen tartottam, közben megint megdörgeti a kerítést a kint levő fiú és azt kiabálja:

„Engedjétek el!”

Erre a harmadik őr, az az ávós meglepődött hogy ez még itt van. Én kiabáltam, hogy hozzon segítséget. Ordítok torkom szakadtából, mert az ávósok ráncigáltak, a puskámhoz pedig nagyon ragaszkodtam. Kiestem az ajtón, a puska tusát pedig visszaengedte az ávós, amit én húztam magam felé. Már a földön feküdtem hanyatt, az ávós pedig a puska tusával verte a számát.

Hallottam, hogy a fiú veri a kerítést megint, keményen és valósággal ordította:

„Engedjétek el!” – Én is ordítottam:

„Gránát!, gránát! Dobjad!” – ... pedig tudtam, hogy nincs gránát

Erre a két ávós otthagyt, én pedig kezdtem vánszorogni a kapu felé. Átvánszorogtam a kapun, a nyomomban lépéseket hallottam, de én már kint voltam.

Kiértem két sarkot, de a fiú nem volt sehol. Zúgott a fejem. Köpködtem a véres számból az apró fogdarabokat. A Kazinczy utca és az Ady Endre utca sarkánál hozzám lépett a fiú, és azt mondta, hogy hazakísér. Együtt szidtuk a piszok ávósokat.

Másnap, október 27-én, szombaton lehetett 11–12 óra, mire dagadt fejjel és borzasztó rossz közérzettel felébredtem. Néhány szóval elmondtam az esti epizódot és azzal igyekeztem el otthonról, hogy panaszt teszek a rendőrségen vagy a Tanácsházán.

A wekerlei Kapitányság előtt láttam, hogy az emberek ki-be járnak, nagy a nyüzsgés. Folytattam az utam tovább a Kossuth térre, de nem találtam senkit, aki haver.

Továbbmentem néhány sarokra a garázshoz, a garázs kapui be voltak zárva belülről. Egy ismerős, a *Munkácsi* fiú mondta, hogy itt nincs semmi, minden aktivitás a tanácsházán van.

Elindultunk az Üllői úton ketten abba az irányba.

Elég csendes napnak tűnt, ahogy megyünk végig az Üllői úton.

Közben odaértünk a tanácsházához, ahol elég nagy volt a nyüzsgés. Érdeklődtünk, hogy hol tartják az ávósokat. Azt mondták, hogy az épület mögött. Külön bejárata van. Sokat kellett várakozni.

Már este lett, de még valami fővezér nem érkezett meg, aki megmutatná az ávosokat, mert én nagyon reméltem, hogy azt a két-három embert elkapjuk, akik az én kezemből csavarták ki a puskámat.

Közben járkáltam az épületben meg a folyosókon, éppen akkor állították össze az egyik járőrséget. Egy két fegyveres mellé öt-hat nem fegyverest osztottak be. Én is hozzájuk csatlakoztam. A Vörös Csillag Traktorgyárat és a KISTEX környékét jártuk be... Körülbelül 2–3 órás járőr-utunk volt

Visszamentem az őrzéskor után, hogy megjött-e a börtönfőnök. Azt mondták: holnap reggel jöjjenek, és mivel lehetett már 9–10 óra hazamentem.

Másnap – vasárnap visszamentem – a kispesti Tanácsházra még délelőtt, de nem volt olyan ávos, akit én kerestem.

Ezt követően átmentem a 4. számú ipari tanuló iskolába, ahol sok fegyveres fiatal volt. Meglepetésemre, még délelőtt sikerült szereznem egy gitárt. Lehattunk vagy ötvenen.

Járőrt indítottunk a kiserdő és a Ferihegyi műút felé. 5–6-os járőrökben voltunk és a telefonvezetékeket lődöztük le, amit az oroszok szereltek föl. Ezek az oszlopok már Kőbányán vannak, a síneken túl. Onnan lehetett megtudni, hogy újonnan felszerelt telefonvonalak, hogy piros meg sárga, de vadonatúj drótok voltak. Könnyen felismerhető volt, hogy ezek az oroszok felszerelt dolgai. Ezt valaki sugalmazta nekünk, hogy csináljuk, és le is szedtük ezeket a drótokat, amennyire csak lehetett. Fegyverrel lődöztük le. Vagy két napot ezzel töltöttünk el. Az oroszok fölszerelték, mi megsemmisítettük, majd újra jöttek kijavítani. Ez a kispesti víztorony közelében történt.

28-án vasárnap jelentette be Nagy Imre, hogy *elismeri a forradalmat*. Aki a rádió mellett ült, az hállotta és adta tovább. Mindenki örült. Nagyon örült.

Másnap, 29-én már nem is csináltam semmit. Bementem Budapestre...

Amit ott láttam, az kegyetlen dolog. Az út szélén rengeteg volt a halott: magyar is, orosz is. Úgy lettek letéve, mint a farakások, ahogy a gerendákat leteszik: kettőt így, kettőt fordítva. Három négy sorban voltak emberek, leöntve mésszel. Fehér mésszel...

Az egyik barátommal *Goldstein Gyurival* elmentünk körülnézni jobbra-balra. A Kossuth Lajos utca és a Semmelweis utca sarkán

volt egy szovjet könyv-kultúra üzlet. Ott akkor égették a szovjet könyveket. Dobálták le az emeletről. Gyurival átmentünk oda, csak lődörögtünk. Ott dobáltuk a Lenin képeket meg az orosz könyveket a tűzre. Voltak ott már vagy húszan-harmincan, hát mi is besegítettünk nekik. Ott voltunk egy-két óráig...

Úgy nézett ki, hogy *az oroszok eltűntek*. A rádió is bementa, hogy *mennek ki az országból*.

Barátommal még egyszer bementünk a városba. Felvettük a fizetést. A portásnál jelentkeztünk be. Ebben az üzemben akkor még Munkástanács nem volt.

De még ezen a napon, mikor mentünk a pénzünket felvenni, a *Köztársaság tér* felé mentünk. De ott még akkor nem volt harc. Mi ott mentünk el. Ott leállítottak mindenkit egy kordonnal Fél órát lehetünk ott. Utána történtek azok a borzasztó dolgok.

Szerencsésen hazaértem aznap. Másnap folytattuk a megszokott szolgálatot Kispesten. Járőrséget állítottunk ki a kiserdőnél.

A szovjetek azt csinálták, amit sejtettünk. A Ferihegyi műútnál nagyon sokan lehettek

Tankokkal és egyéb járművekkel lehorgonyoztak ott, mert odajöttek a muníciók, a repülőök. Onnan hurcolták be a muníciót, meg a kaját meg az utánpótlást a város különböző részeiben lévő bázisaikra, amit felállítottak maguknak. Állandó volt a közlekedés, egy-két tank elől és hátul, és közöttük egy-két teherautó. Így jöttek ki meg be a városba szinte órákig.

Nem állította meg őket senki. Naponta, óránként mentek Kispest határában.

Mi gyerek-fejjel akartuk ezeket megállítani.

Gyerekes buta terv volt, én majdnem otthagytam a fogamat. Az volt a tervünk, hogy a tankokat megállítjuk, s a teherautókat pedig kilőjük. Kézigránát volt nálunk, tojásgránát.

Az egyik gyerek mondta, hogy „...majd ő...!” Ő lesz aki csinálja. Ne többen dobjuk a gránátot, mert akkor baj lesz...!

Jött a kocsis fölfelé. A tank elhaladt, és jött utána a teherautó. Ez a fiú feldobta a kézigránátot, és nem nyitotta ki. Pattant a tank előtt a kézigránát, és leesett vissza közénk. Mindenki fogta a fejét, vártuk, hogy robban.

Hát nem robbant.

Utána, mikor vége lett a harcnak, mikor legolyószóróztak bennünket, odamentünk, megnéztük, a saját kézigránátunk miért nem robbant – hát nem volt kibiztosítva.

Hát ez volt...

...Pattogott össze vissza.

Az oroszok azt hitték, komoly egység van, pedig csak egy csomó gyerek volt. Ezért elkezdtek géppisztolyozni. Ez okozta, hogy miniket megláttak.

Mi jóformán alig sütöttük el a fegyvert – nem volt értelme. Mit lövöldözzünk? Páncélosokat? A teherautók visszahúzódtak hátra. A két páncélos, ami elől volt az jobbra bejött a víztorony alá, a másik a túloldalon. Mi pedig berohantunk egy mocsaras részre. A legtöbben lehasaltak, én voltam egyedül, aki nem hasalt le, nem tudom miért, mert már lőttek. Nem mertem lehasalni, mert ott voltak a hatalmas betonoszlopok, amik a Ferihegyi műutat tartják. Csak álltam az oszlopok mögött.

Egyszerre töltöttek. Az oroszok a három tankból kilőtték minden töltényüket. Egy tank volt a töltés egyik oldalán, kettő pedig bejött a víztorony alá. Ott álltak, mi meg az oszlopok alatt. Megmaradtam az oszlopnál állva, csak a viharkabátomat látták, hogy kilóg az oszlop mögül. Tehát látták, hogy ott áll valaki. A három tankból minden töltényt kilőtték, de csak géppisztollyal, azzal a golyószóróval, és még egyszer töltöttek, és még egyszer kilőtték mindet, és utána szerencsénkre visszahúzódtak.

Másodika lehetett, mikor kimentem a kispesti kapitánysághoz. Fegyver volt nálam, géppisztoly. Akik kint álltak, észrevettek és szóltak, hogy ott alakul a Nemzetőrség. Az épületben lehetet jelentkezni. Ez a kispesti, a Wekerle-telepi rendőrség volt.

Bementem a szervezőkhöz. Felvették a nevünket egy listára, A papírokra várni kellett. Az igazolványok csak este érkeztek meg. A kispesti nemzetőrparancsnokot *dr. Mikófalvinak* hívták. Az igazolványokat ő írta alá. A későbbiekben én nagyon csalódtam benne.

Bent legalább kétszáz fiatal fegyveres volt. Nyüzsögtek jobbra-balra. Ott már szervezkedtek.

Állandó fegyveres őrséget küldtek ki. A várost járták. Négy-hat fegyveres fiú ment körül a városrészekben szanaszét. De főleg a kerület környékét figyelték. Minden órában elindult egy fegyveres

járőr. Kb. öt-hat volt kint mindig a városban. Mire bejött, aki kiindult, már ment is a váltás. Csak egy pár sarokra volt tőle, szóval jól meg volt szervezve. Még aznap engem is kiküldtek egy ilyen járőrbe. Eltartott 2–3 óráig egy ilyen dolog.

Ahogy megkaptuk a nemzetőr-igazolványokat, egyesek azt akarták, hogy adjuk le a fegyvereinket. Minden nap négy órát kellett teljesítenünk a járőrséget, és akkor arra az időre visszaadják. Nagy vita kerekedett ebből, a fiúk nem akarták leadni a fegyvert. Utána ahhoz a trükkhöz folyamodtak az illetők, hogy amikor átadták nekünk a nemzetőr igazolványt, le kellett a személyazonossági igazolványt adni az asztal egyik végében, s a nemzetőr igazolványt ugyanúgy megkaptuk.

De ez csak akkor, és azután történt meg, amikor egy pár idősebb, dörzsöltebb, okosabb ember, mint én – én akkor csak egy kisebb gyerek voltam a tömegben – föllőtt egyet a mennyezetbe.

„Ez pedig nem fog megtörténni, ahogy ti akarjátok!”

„A fegyvert ki ne adjátok a kezetekből!” – ordította.

„Ezek el akarják szedni a fegyvert!”

Mindenki szorította a fegyverét. Ő jobban látta, hogy le akarták fegyverezni a jelentkezőket. De ez nem történt meg, hanem úgy oldották meg, hogy letették a fegyvert az asztalra az igazolvánnyal együtt, ők beírták még egy papírra, meg a nevünket is kitöltötték a nemzetőr igazolványban. Ott volt a fegyver az asztalon, toltuk a fegyvert a hosszú asztalon magunkkal együtt. És ha az a fiú erőszakosan föl nem áll, nem tudom ki volt, olyan 30 év körüli volt, lehet, hogy le is fegyverzik a társaságot.

Szombaton november 3-án járőrségben voltunk.

Kijött velünk egy idősebb, 35 év körüli ember ötödiknek. Kérdezte, ki ismerős Kispest-Wekerlén.

– Én is, Hát oda tartozom – mondtam

– És a Határ utat is?

– Igen – mondom – ismerem.

– Ösvényeket?

Az ösvényeket is ismerem.

Megyünk négyen, ő volt az ötödik. Ő át akart menni, mert állítólag az oroszok bent voltak a Határ úti kiserdőben. Ő át akar jutni a Corvinosokhoz, hírt vinni meg hozni. Ezért jött ő is velünk. Ő is fegyveresen volt.

Egyszer csak azt mondja, hogy neki nem kell négy ember, mert az nagy zajt csinál, meg ez, meg az, *csak kettő*. Persze én voltam az egyik. Mentünk vele ketten, ő volt a harmadik. Elértünk a kiserdőhöz. Ott elkezdett parancsolgatni. Ő volt elől, meg idősebb is volt, hallgattunk is rá. Bement elől az illető az erdőbe a bokrokhoz, a vizesárok (Büdös-árok) mellett. Még nem érhetett át a Büdös-árkon, de hallani lehetett. Óvatosak voltunk, az orosz katonák miatt, bár nem láttunk semmit. Az az ember eltűnt, mi ott maradtunk ketten. Egyszer csak golyószóróból tüzet adott ránk kettőnkre. Tehát ez egy ávós lehetett.

Az illető ordított, hogy itt vannak az oroszok, rohanjatok vissza, segítségért. Vissza is rohantunk segítségért, és utánunk is lőtt még egyszer az illető.

Visszamentünk és megmondtuk, hogy mi történt. Mikor visszaértünk, sehol semmi nem volt. Se orosz nem volt, se ő nem volt. Senki.

November 4-ére nagyon emlékszem. Még 3-án késő este, amikor a második őrzárból bementem a kapitányságra, ott lődörögtünk meg beszélgettünk. Én a második őrzárbba jutottam be, az éjjelibe, ami 11-kor vagy 12-kor kezdődött.

Elindultunk négyen vagy öten. Mindnyájunkon géppisztoly volt. Mentünk körbe a kapitányságtól az Ady Endre úton a Határ út felé.

Az őrzárat után bementünk, leszámoltunk, hogy megjöttünk. Bent maradtunk az épületben – mert hát hova mászkáltunk volna? – bár én közel laktam. Lefeküdtünk aludni a földre, csak úgy.

És akkor halljuk, hogy jönnek az oroszok.

Iszonyatos dübörgés az Üllői úton végig. Jött a főhadosztály. Még a mellékutcákba is bementek a tankok jobbra-balra. Az Ady Endre úton is végigmentek. A fiúk géppisztollyal lőtték, mint az örültek a tankokat.

Mindenki fenn volt az épületben és csak a morajlásokat hallottuk. Nem tudtuk mi történt.

Százával jöttek a tankok végig a kispesti Üllői úton. A Ferihegyi reptérről mentek a Corvin köz felé.

Majd elkezdtek lövöldözni az emeletről. Meg letről a fiúk géppisztollyal. Nem sok tank állt meg ott, mert a főcsapat az Üllői úton ment. Mi meg az Ady Endre úton voltunk. Egy vagy két tank-

belövést kapott a ház. Több volt, de nem találta el mindegyik a házat. Egy nagy találatot kapott a fölöttem levő emelet.

Én az épület Ady Endre úti szélén voltam. Ott, az épület azon részén minden ablak betörött. Mindenki kiment a teremből a folyosó végére.

Ott nagy volt az ordítózás:

„Oltsatok le minden villanyt! Marhák, ne lőjetek géppisztolylyal!” – meg ehhez hasonlók.

Már kora reggel volt.

Az oroszok Kispesten át vonultak be az Üllői úton. De közben a keresztutcákba is beálltak, jobbra-balra. Úgy mentek, úgy mentek, minden keresztúton, minden utcasarkon. A páncélosok is jöttek szanaszét. Mi fegyveres fiúk szétoszlottunk, mert ezt mondták.

Rá egy-két órára egy lökhajtásos repülő jött. Magasan volt nagyon, de nem bombázott. Csak géppisztolyoztak, de olyan pontosan, hogy a rendőrkapitányság tölgyfa ajtaját eltalálták. Tudták, hogy hol van a főhadiszállás.

A főhadiszállást nem úgy foglalták el az oroszok, hogy bejöttek és kivertek minket. Az ávósok vették át ott a dolgokat, mert aki harmad-negyednap odament, az jobb ha nem is ment oda, mert azt már ott tartották a fegyverével együtt.

Még aznap elhagytuk hivatalosan a kapitányság épületét és csoportonként mentünk szanaszét. Hatan-nyolcan kisebb csoportokra oszlottunk, és próbáltuk nyugtalanítani az ide jött orosz tankokat.

De hát az nagyon kegyetlen dolog volt ám!

Mert az asszonyok, meg mindenki könyörgött, hogy ne az ő utcájukba menjünk harcolni, hanem a másikba. Mert féltek, és attól tartottak – jogosan – hogy az oroszok mindent szétlőnek.

Ez a nyugtalanítás csak két napon keresztül ment.

6-án elhatároztuk egy páran, hogy elhúzódnunk olyan helyekre, ahol még tart a harc. A Corvinhoz nem tudtunk bemenni. Ott állítólag még tartott a harc.

Elhatároztuk, hogy elmegyünk és el is indultunk.

Pont a kispesti kapitányságnál voltunk. Semmi forradalmi akció nem volt már Kispesten.

Az ávósok már civilben voltak. 5-én, 6-án ahol tudták, hogy családknál fiatalok vannak, mentek a fiúkat összeszedni.

Elindultunk egy teherautóval, és mentünk végig, Kőbányán átmentünk. A Kerepesi útnál a HÉV-hez jutottunk hátul. Az a fiú, aki figyelt, szólt hogy álljunk le. Nyolcan-tízen voltunk az autón. Leállított az a fiú, okosan, hogy ott igazoltatás van, az oroszok igazoltatnak mindenkit.

Mi meg teljesen, állig felfegyverkezve, géppisztollyal és kézi-gránáttal mentünk oda. Kezdeti visszatolatni, de ez lehetett olyan 100–150 méter. Tolatás közben utánunk lőttek az oroszok. Úgy-hogy leugráltunk, közben a kocsí ment. Mindenkinek sikerült leugrania. A teherautónkat szétlőtték az oroszok, ha el nem ugrunk, miket is kinyírtak volna. Mert nehéz golyószóróval szétlőtték ott mindent.

Károlyi Lacival elhatároztuk, hogy elássuk a géppisztolyokat. A szomszédjuk megengedte, hogy az ő sufniájában ássuk el. Ez egy hat vagy nyolclakásos bérház. Ott ástuk el. A négy géppisztolyt bezsíroztuk, és zsákba tettük, és kb. egy fél méteres mélységbe elástuk, és ott ugráltunk a tetején.

Utána megbeszéltük, hogy óvatosságból nem lesz nálunk fegyver, mert tele volt a város ávóssal

A helyét is megtalálnám még. Wekerlén van az épület, ahol az M 5-ös megy most. Ez egy új műút Erzsébeten A Határ úttól hatodik ház talán. Ott ástuk el...

Az igazság az, hogy akkor határoztuk el, hogy itt nem lehet élni. Az én anyám sírt, nem akart elengedni, mikor megmondtam neki, hogy pár nap múlva elmegyünk.

Károlyi néni meg azt mondta: „Gyerekek menjetek el minél hamarabb, mert itt borzasztó dolgok lesznek!”

Megbeszéltük, hogy a Kispesti hármastemplomnál találkozunk.

Azt hiszem 9-e lehetett, mert tudom, hogy 11-ére odaértünk Ausztriába és elég sokáig tartott az utunk.

JANCSOVICS JÁNOS

Kispesten a Kossuth téri sortűz után 26-án kezdődött az ellenál-lás. Leszereltük a rendőrséget, többen átálltak, mások hazamentek.

Jöttek a barátok, hogy menjünk fegyverekért a Timót utcába a Laktanya raktárába.

Ismertük az egyik őrt, felynyittattuk a laktanya fegyverraktárát ahonnan fegyvereket, még 4–5 ágyút is elvittünk.

Mi fegyveresen mentünk oda, felszólítottuk az őröket, hogy ad-ják át a kulcsot. Hozzánk is állhatnak, vagy elmehetnek.

A raktárban bedobozolt I. világháborús fegyver is volt és sok lőszer.

Tüzérek voltak az őrök, egy részük velünk jött.

A busz megállójánál – a szemetesvonatnak volt a megállója – oda ástuk be az ágyukat.

Mi a Nagykőrösi utat tartottuk felügyelet alatt a Határ útnál.

Először, amikor kezdtek bejönni az oroszok a Rendőrségnél és a Hofherr gyár sarkánál ágyúval és géppuskával a házat is szétlőtték.

Az Üllői úton *Bütyökék*, a Soroksári úton a Juta dombig *Fingyá-lék* tartották a frontot.

Pestszentlőrincen kezdték löni az oroszokat.

Eléggé beleszóltunk a forradalomba.

Az oroszok nem mindig tankkal jöttek, hanem gépkocsival is. Nagyon sok halott volt.

A mi veszteségünk nem tudom mennyi volt, sokan megsebesül-tünk. Én is csípőlövést kaptam, de komoly sebesültek is voltak.

A legszebb élményem október 28-a, amikor győzött a forradalom. A Rádióban is szabad, forradalmi hangon beszéltek. Kezdtett hely-reállni a rend. Az emberek dolgozni mentek –3-4 nap volt csak.

Az ember el sem tudta hinni, hogy az ávós rendszer megszűnt, az embernek nem kellett félni, hogy éjszaka elviszik és többé nem megy haza. Az Álmos utcából is eltűntek hárman, soha nem jöttek haza.

A magyar tömeg, a magyar emberek kiharcolták az oroszokat, azt a pizsok rendszert.

Kispesten a forradalmi teendőket láttuk el. – Olyan érzelem volt, hogy nem lehet kifejezni, benne volt a hazáért való érzés.

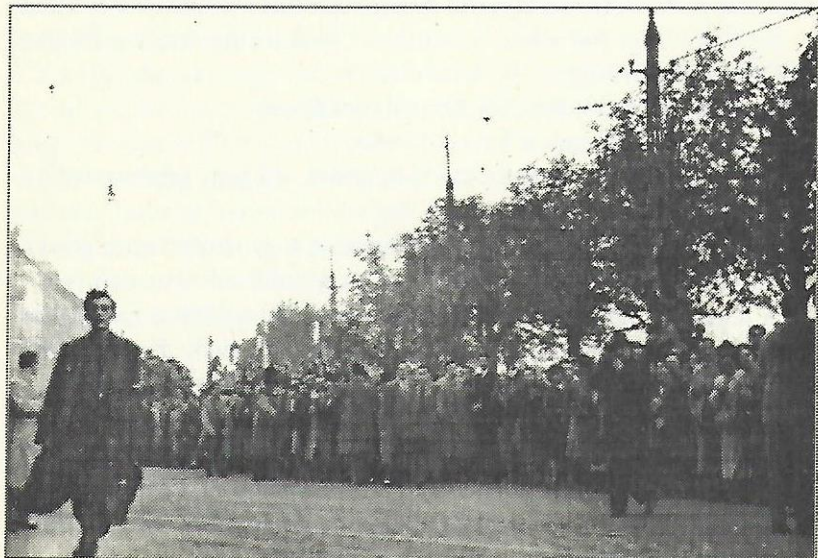
November 4-e volt a legveszettebb.

Rázkódott, remegett minden. Budapesten az Üllői úton, Nagykőrösi úton tömegesen jöttek a oroszok. Komoly összeütközés volt. Lőttük ki a gépkocsikat, harckocsikat.

Tömegesen meg is adták magukat, aki megadta magát bántódása nem lett, visszakerült az alakulatához. – Hallottuk, hogy közülük sokakat eltüntettek.

Egy társam elszólta magát *külföldön*, emiatt átvittek a Fő utcába – akkor már előzetesen voltam – az élelmiszer üzletek kinyitása miatt. Azt mondták raboltam, pedig a népnek nyitattam ki az üzletvezetővel az üzletét. – Ott, külföldön kezdték kinyomozni '56-ot.

BHÖ alapján I. fokon életfogytiglant, II. fokon 34 év, 4 hónapot kaptam; végül 16 évet ültem.

Műgyetemisták a Bem rakparton

Nekem elsején kellett jelentkeznem a beosztásom szerint a lakatnyában. 25-én bementem a Parlamentbe. Mivel én a parlamenti őrségnek az egyik parancsnoka voltam.

Kővágó alezredes volt a parancsnok, aki később hat évet kapott, *Bali* főhadnagy volt a helyettese, akit fölakasztottak. Sajnos, hogy így történt. A lényeg, hogy valahogy megtudták, hogy én erzsébeti vagyok.

Kiküldtek Erzsébetre. *Rózsa* ezredes küldött ki azzal az utasítással, hogy a XX. kerületnek a védelmi tervét dolgozzuk ki arra az esetre, ha a szovjet csapatok elleni védekezésre szükség lenne. A védelem megszervezése volt a feladatom.

Bali főhadnagy adott mellém két térképészt meg egy századost. Ők kijöttek velem, bementünk a XX. kerületi Rendőr-főkapitányságra, megnéztük, hogy ott mi újság van.

Oltványi kinevezte magát kapitánynak. Várfalvi a tanácsházának a parancsnokságát „vette át”.

Nekiálltunk összeállítani, hogy Erzsébetet hogy lehet megvédeni, ha támadás éri.

Egyszerűnek tűnt. Erzsébet egy négyszögletes kerület. Az egyik oldalon a Duna határolja – onnan nem támadható. A másik oldalon a Jutadomb, ami elválasztja Soroksártól – szintén nem támadható. Harmadik oldalon van Kispest – az nyitott oldal *Még máig is fáj, hogy egyszerűen nem bírták feltartani az oroszokat Kispesten.*

Erzsébet egy harcászati rendkívül jól védhető terület volt.

Általában kint voltam a Jutadombon. A Hangyadombot védtük egy kisebb egységgel. A Soroksári út, a Vágóhid utca, a Jutadomb és a Hangyadomb, és azután nincs tovább.

Azóta már elhordták az egész dombot, hogy ne emlékeztesse az embereket. Sima platz van a helyén és rajta egy teherautó vállalatnak a telephelye.

Elhordták az utolsó porszemet is ami '56-ra emlékeztetett.

Kértem azokat akik ismerősök Kispest meg Erzsébet környékén, hogy jöjjenek velem. Kijöttek, én beosztottam őket úgy, hogy melyik

egységnek ki lesz a parancsnoka. Térképet kaptak. Nem tudom, hogy csinálták, de pillanatok alatt megvoltak a térképek. Kezüikbe adtam – „Ezt kell csinálni, kérlek szépen...!” – és meg is csinálták.

A Határ úton, például egy fél hadosztályt szétvertünk november 5-én. Itt nagy grimbusz volt.

Amitől rettentően féltem: hogy *Kispest felől nem voltunk védve* akkor. Tudom, hogy voltak ott harcok, de ez nem volt nekem biztosíték arra, hogy én nyugodtan védhetem Dél-Pestet. Mert gyakorlatilag Dél-Pestet: Csepelt, Soroksárt, Erzsébetet kellett védeni nekünk, ha nem jön balról, Kispest felől egy támadás.

Én szemtanúja voltam, amikor jöttek a harckocsik befelé. Jöttek a T-34-esek Kispesten át. Egy egész hadosztály jött befelé.

Király Béla kijelentette 3-án éjjel 11 órakor vagy éjfélkor, hogy: „Szovjet csapatok támadása várható. Budapest teljesen be van kerítve. Ezért felszólítom és parancsba adom minden polgári fegyveres vagy katonai testületnek, hogy *adja fel a harcot*, hagyja el körletét, tegye le a fegyvert és vonuljon Nyugatra!” – tehát hagyja el az országot.

Ezt *Király Béla* az *R-40 adón* mondta be. A *Rákóczi Adón* is bemondták.

Oltványiék ezt nem adták tovább, hanem november 4-én hajnalban fél 4-kor riadóztattak bennünket, parancsnokokat.

Nekem rögtön Kispest jutott az eszembe, – nincs védelem oldalról. Főtt a fejem, az agyam lüktetett.

Csináltam egy bázist a Gubacsi úton, hogy védjem Erzsébetet Pest felől. Képzeld el, hogy Pest felől kell védeni! Szlama Árpi idehozott két 76-os páncéltörőt november 4-ét követően. Ezeket szépen beállítottuk oda és vártuk, hogy majd lesz valami.

A szabadságharc alatt 7-én *elhatároztam*, hogy megkeresem Kispesten *Apró Jóskát*, hogy mi van a Nagykőrösi úton. Védve vagyunk, vagy mi az Úristen van?! Hogy van ott nemzetőr század? Van harckocsi vagy löveg vagy valami? Hogy kell-e ott segítség, vagy ti adtok segítséget? Vagy ember kell vagy mi van?

Szóltam a helyettesemnek, hogy átmegyek Kispestre és megkérdem.

Én többször voltam kint Bécsben kötszerért, fegyverért, élelmiszerért, apróságokért. Hoztam magammal egy belga géppisztolyt. Hát valami csodálatos! Olyan műszer, hogy egyszerűen csodála-

tos! Egy katonának ez örömet ad. Pici, összecukható, hat tár volt mellé és 33 lőszer volt benne, meg egy tisztító tár. Felkapcsoltam a derekamra a géppisztolyt és semmit sem lehetett látni. Olyan sima volt, mintha semmi sem lenne nálam. Elvittem magammal. Magamnak hoztam.

Fogtam magam és elindultam Kispestre. Egy köpés, mármint a Jutadombról Wekerlére. Szétnézek Wekerlén. Tök üres. Hát ez meg mi? Hol vannak a lövegek? Volt 8 vagy 12 darab 85-ösük. Hát hol vannak ezek, hova lettek?

Apró azóta sem mondta meg, pedig levelezünk. Én sem merem megkérdezni, hogy hova tűntek el olyan pillanatokon belül? Mert nekem ez fáj, máig is fáj.

Lehet, hogy ők vették a Király Béla-féle parancsot!?

Átmegek a Nagykőrösi úton, bemegek Wekerlére. Csak találok valakit, aki szólni tud, vagy valami. Magyarul tud vagy...

Egyszer csak azt mondja nekem valaki: Sztoj! Értem, mondom. Végre valami emberi hang. Hátranézek, egy orosz tiszt. Főhadnagy. Odavágódik elé. Én akkor jól beszéltem oroszul, akkor végeztem az iskolát. Akkor még gagyogtam oroszul a katonai nyelvet.

– Gdje voj? – hova megek? Mondom keresem a Kapitányságot. Hát mit mondjak neki? Nem mondhatom, hogy az ágyúkat, meg a mieinket keresem.

Óh! Semmi gond, hozok egy páncélautót – akkor vettem észre, ott állt a sarkon.

A páncélautóval bementünk a kispesti Rendőrkapitányságra.

Hát én azt mondtam, hát nekem ennyi. Voltam szabadságharcos. Kész.

A tiszt mondta, hogy hova álljak, mindjárt intézkedik. Azzal ez a tiszt elment. Jön egy szovjet katona, lehet, hogy volt rendfokozata. Nekem a géppisztolyom a nyakamban lógott.

Hát ő illet még nem látott. Összecukható géppisztoly.

– Ó! Í! Ah! Visított. Ilyen, amolyan, és nyúl érte. – Na! – mondom. Füttyülve intettem, hogy nem: Nem.

– Nye bojsze! Nye bojsze! Ne félj!

Én féljek?! – b...d meg. Te féljél tőlem! Én itthon vagyok! De csak mondja...

– Nye bojsze!

– Hát nye bojsze picim! És beengedtem egy sorozatot a kispesti kapitányság kupolájába. Nem sokat, csak ötöt-hatot. Trüüü.

Na mi van Bojsza?!

Na erre rohantak ott annyian, hogy fantasztikus.

Én meg se moccanok, ha elkezdek kaszálni, ennek vége nem lesz. Hát sok volt a lőszer nálam. Mondom, dehát én nem is azért jöttem ide, hogy lövöldözzek.

Kérdezi a főhadnagy, hogy mi történt? Mondom el akarja venni a géppisztolyomat. Hogy ő nem akarta elvenni, csak megnézni, ő mondta, hogy ne féljek! Hát vitték mindjárt a fogsámba.

Lejött a parancsnok, és mondja, hogy kerülök én ide? És egyáltalán honnan? Mit keresek én itt?

Mondom a pesterzsébeti Rendőrkapitány küldött, mert az ellenforradalmárokat már kiverték a XX. kerületi kapitányságról, sőt elfoglalták a szovjetek, ugyanígy mint a kispestit is, és ott is áll egy harcokcsi. Szeretnénk összeköttetést teremteni a két kerület között, mert újabb ellenforradalmi támadás várható. Nyilvánvaló, hogy erre fel kell készülni. Most engem küldött át a *Nolipa* elvtárs, hogy futár-összeköttetést kell teremteni, rádió, hang vagy rakétajellel, hogy a két Kapitányság összeköttetésben legyen. Ez a lényeg.

Mondta, hogy még senki sem kereste meg őt ilyen kéréssel. De azonnal intézkedni fog, küld egy delegációt az erzsébeti kapitányságra. Akkor ott megtárgyaljuk, hogy ne tudják lehallgatni.

Na mondom, ezért jöttem.

Akkor megkérték a főhadnagy elvtársat, hogy vigyen vissza.

Hát mondom már csak ez hiányzik, hogy ezek után bevigyenek az erzsébeti rendőrkapitányságra!

Mondtam a tisztnak, csak a Nagykőrösi útig vigyen vissza, mert a szüleimhez, meg a menyasszonyomhoz hazaugrom. Úgyhogy elhoztak a Nagykőrösi útig, ott felkiáltottam: Ez az! Kösz szépen és kiszálltam. Tovariss, tovariss.

Azt hiszem, hogy egy hétig sokkban voltam utána. Egyszerűen lehet, hogy a halálfélelem, de ekkora hülyeséget, hogy így beszéljenek az ellenség csapdjába!

És én azóta is neheztelek Kiszepstre még máig is.

1956 október 28-án véletlenül csatlakoztam a forradalomhoz. A kispesti Rendőrségi csoporthoz. Parancsnokunk *Bojtor Béla* meglett férfi volt.

Hideg éjszaka volt, majd megfagyunk. Éjszaka fagyott.

A Petőfi téri bunkerban voltunk, de hallottuk, hogy harckocsik mozognak és kimentünk.

A parancsnok megtiltotta, hogy az engedélye nélkül lőjünk.

Lefeküdtünk a hóba, de 10 perc múlva annyira fáztunk, de nem mertünk megmozdulni, mert a tér akkorra már tele volt orosz tankkal. Nemsokára aztán olyan gyorsan *ahogy jöttek, elmentek*. Akkor bementünk a bunkerba.

November 10-én nagy harc volt a Gyáli úton. Ott sebesült meg *Szegedi Flórián* is a második parancsnokunk. Én ugyanis a Petőfi térről átmentem a III. sz. iskolánkba.

Ekkor a Katonaréten voltak beásva az oroszok és onnan lőttek Kispestre és Pest felé.

Mi is 4-es, 5-ös csoportban voltunk és állandóan lőttük az oroszokat, azok meg vissza.

A Határ úton minden mozgást lőttek. – *Gulyás* bácsi vízért ment és annak is ellőtték a lábát. Kórházba vitték. –

Szegedi Flóriánt is a kórházban tartóztatták le. Sebesülten vitték börtönbe, el sem látták a sebet. A tárgyalás után felakasztották.

A III. sz. iskolai csoport tartotta magát legtovább.

A MUK is Kispesten kezdődött november végén, decemberben. November 10-e után festettük a falakat. Másnap lefestették s mi újra.

A fegyver miatt rendszeresek voltak a házkutatások. Nálunk is. De a ház nem sügött.

Volt egy barátom, *Kovács Antal*, Toncsi, aki a Corvinban volt.

Féltünk.

Elhatároztuk, hogy a lebukás elől disszidálunk. Ekkor már december volt, hidegek.

A fegyverem a légó pincébe dugtam.

A barátom még visszament a Corvin közbe és a *mozi tetején lévő zászlót elhozta*, de a szüleinél nem találta biztonságosnak a házkutatások miatt. – Ugyanis apja a Munkástanács tagja volt, bátyja pedig a Hangyadombon harcolt. A zászlót ezért áthozta hozzánk. Becsomagoltam és az alsó gerenda közé csúsztattam. Emeletes ház volt a miénk, könnyebb volt elrejtteni. Csak a renoválásakor találták meg.

Mi ketten elhatároztuk december elején, hogy elmegyünk.

Vidékről még akkor is hozták a kenyeret. Egy zalaegerszegi gépkocsin Zalaegerszegig mentünk, onnan gyalog.

Tarotfánál elkaptak.

Egy vadással találkoztunk, aki látta, hogy nagyon fázunk, behívott. Jól esett a meleg és sült gesztenyét is kaptunk. Jó volt a légkör, jól éreztük magunkat. Nem tudtuk, hogy beépitett.

Zalaegerszegi pufajkások járőröztek.

Pénzért átvittek volna. A vadász azt mondta, hogy nyugodtan mehetünk.

Volt ott egy kis híd, azon két határőr állt. Úgy döntöttünk, hogy odamegyünk: hogy mi árva gyerekek vagyunk.

Egy ember ment arra, aki oda is szólt, hogy miért nem engednek tovább.

A határőr pedig mondta: pechesek vagytok, ez köpni fog.

Voltunk egy kis helyiségben vagy 30-an. Bűdös volt, piszok és csak állni lehetett. 24 óráig voltunk ott a határőrsőn éhesen, szomjasan.

Másnap teherautón Zalaegerszegre vittek be.

Mi közbe a barátommal megbeszéltük, hogy mit mondjunk.

Láttuk, hogy éjszaka az oroszok az elkülönített embereket – második világháborús katonatiszti egyenruhába, igazolvánnyal vitték ki Oroszországba – egy sem jött vissza. Tanú nem volt, letagadhatták.

Minket is kihallgattak, de ott nem emeltek vádat.

Deportáltak több ezret kicsitől-nagyig.

12-en voltunk akit veréssel, lelkileg készítették ki.

Zalaegerszegről Budapestre hoztak fel ponyvás teherautón. Két oldalt pad volt, végén 2 golyószórós orosz katona. Elbocsátó levelet adtak, de az úton többször megálltak néhány percre. Néha 15–20 percig, akkor elindultak és a Kálvin téren – akkor körforgalom volt – úgy álltak meg, hogy közvetlen utána egy másik orosz teherautó állt meg.

Én láttam, hogy Kossuth címert árulnak – lepattantam, de olyan gyorsan, hogy szerintem észre sem vettek, vagy nem akartak feltűnést. Az utca tele volt.

Láttam, ahogy átrakják az embereket.

Toncsit a barátomat is átpakolták és az orosz parancsnokságra vitték. A papírját elszakították, de elengedték. Azután nem mert hazamenni, hanem a nagyanyjához ment. Hozzánk is ájtött.

Nem mert itthon maradni, szüleivel együtt kiment Nyugatra.

16

Bpesti ügyei börtön. Törzslapszám: 5 24 7 44
 Személyi igazolvány száma:

Szabadlábruhelyezési igazolvány

Fischer Gyula részére, akit a mai napon a börtönből szabadon-
 bocsátottam, mert a Bpesti ügy ügyvezető bíróság a 1952. március 26.
 büntetés miatt 1952. év április hó 3. napján B. X. 5753/17 szám
 alatti elrendelő előzetes letartóztatását megszüntette.

Személyi adatai: Pápa - született 1944. év febr. hó 7. napján
 foglakozása: tanuló, lakik: Bpesti IX. ker. Lajos utca 6. sz.
 Szabadlábruhelyezést követően érinteni és
Budapest 1952. év április hó 3. napján.

P. H.
 s. k. i.
 börtönparancsnok 7

sz. V. 3. Szabadlábruhelyezési igazolvány - 1952/19 Vörösmarty György, Budapest, 1952

Hizsánok: 58.50 ft (ötvenegyz. 50/100 ft)
 58.11 3. - Kúri János Mihály

Helyettesítve
 Bp. 1952. év

Nevük '56-ot jelenti

Utólag is bámulatra méltó, hogy ez az elemi erejű népmegmozdulás milyen egyesítő, összeolvasztó hatással bírt. A forradalom heve össze tudta forrasztani néha a legellentétebb életpályájú, a legkülönbözőbb indulású embereket is. Kitűnik ez például hat szereplő életútjából.

Eredetileg csak annyi a közös, hogy hosszabb vagy rövidebb ideig valamennyien belekerültek a kommunista mozgalom áramába.

Igen nagy köztük a korkülönbség (*Nagy Imre* és a legfiatalabbak: *Tánczos Gábor* és *Angyal István* között 32 év), messze esik egymástól szülőhelyük és családi, művelődési környezetük. (*Nagy Imre* dunántúli paraszt-iparos családban, *Maléter Pál* felvidéki francia eredetű nemes családban, *Angyal István* Békés megyei zsidó kispolgári környezetben, *Donáth Ferenc* jómódú jázsági ügyvéd fiaként, *Losonczy Géza* alföldi református lelkészcsaládban, *Tánczos Gábor* gazdag vidéki zsidó kereskedő famíliába született)

Életpályájuk '56 előtt többnyire nem, vagy alig érintkezett egymással, vagy éppen ellentétes, konfliktusos volt. Ma valamennyiük neve '56-ot jelenti.

A Moszkvai diákság

Manapság ritkaságszámba mennek az SZKP volt fellegvárából származó dokumentumok, de csak ezek a dokumentumok szolgáltatnak adatot ahhoz, hogy miként fogadta az akkori moszkvai diákság a magyarországi szovjet beavatkozást.

A moszkvai Lomonoszov Egyetem (MALE) a Szovjetunió egyik elit tanintézete volt. Az 1956-os probléma egyik, talán teljesen ismeretlen aspektusát ismerhetjük meg e dokumentumból. Egy jelentésről van szó. Az 1957. május 15-i keltezésű, az SZKP KB egyik rangos vezető funkcionáriusának, *D. T. Sepilov*nak, a volt szovjet külügyminiszternek címzett jelentés a szovjet KÜM Információs Bizottságának elnökhelyettese küldte be egy Nyugaton napvilágot látott moszkvai diák levelével kapcsolatban, melynek tartalma a dokumentum megfogalmazása szerint szoros „összefüggésben van az 1956-os magyarországi eseményekkel”.

Részlet: M. Nikoletta IV. gimn. diák dolgozatából, 1996.

Huszonnegyedik óra

1956-ban értettem meg 1848-at és '49-et is. Bennem a szülés analógiája jön elő, ahogy a legszebb ember is vérben, mocsokban, kínok és vergődések között születik; épp úgy a Jézusok mint a Júdások, úgy a történelmi korok is hasonlóan születnek.

Én 1848-nak akarom látni 1956-ot.

Nagyon szerettem Szabó Pált.

Hruscsovék ki akarták deríteni, nemcsak Kádárékon keresztül, hogy a Jóistenből futotta egy nyolc-tíz milliós népből, hogy „megvert” egy világhatalmat. Jól érezték az oroszok, hogy itt bukott meg a kommunizmus Budapesten.

Elküldték Konstantin Fegyin író, hogy Szabó Páltól vagy egy párton kívüli írótól tudja meg, mi is volt itt '56-ban. 1959-ben az Írószövetségben Fegyin megkérdezte Szabó Páltól:

- Négy-ötszáz éve minden háborújukat elvesztették,
- Az ország kétharmadát elcsatolták,
- Minden harmadik magyar külföldön él,
- Ennyi és ennyi foglyuk volt, semmijük sincs...

Hát hogy a Jóistenbe' futotta még magukból erre az '56-ra is?!

Szabó Pali bácsi azt válaszolta:

- Hát nézd, édes öcsém:
- Megszüntettétek az iskolai hitoktatást,
- Elvettétek a déli harangszót,
- Számúztétek a rádióból a „hegedűszót” (a tiszta forrást).

Hát ezért!

– Ne haragudjon, kedves Szabó Pál, ezek irrealitások!

– Hát nem elég irrealitás neked, hogy mi még egyáltalán vagyunk?

1956 ennek a népnek nemzetmentő illúzió. Mint ahogy 1848–49 adott erőt, hogy az 1867-es Kiegyezéssel megnyerje az 1849-ben elvesztett szabadságharcot a nemzet, úgy 1956 arra volt jó, hogy valamikor 1995–2000 táján megnyerjük '56-ot.

Mi 1956-ot most nyerhetjük meg Európában.

Az én mélységes hitem:

a ma az ÁMEN előtt az utolsó történelmi lehetőség.

Tímár Máté – Interjú-részlet

Magyar Kisiparosok és Kiskereskedők!

Kispesten megalakítottuk az Önálló Ipartestületet és annak ideiglenes vezetőségét megválasztottuk.

Elsősorban csatlakozunk a Forradalmi Ifjúság és az Ideiglenes Nemzeti Bizottság felhívásához. Célunk a nyugalom és rend helyreállításában az alkotó munka megvalósítása.

Követeléseink:

1. Követeljük a Varsói szerződés azonnali felbontását.
2. Mindenben magunkévá tesszük a Forradalmi Ifjúság Ideiglenes Nemzeti Bizottságának összes követeléseit, melyek megvalósítása után:
3. A nyugodt alkotó munka végzéséhez szükséges feltételeket kérjük, hogy a kisiparosok és kiskereskedők számára országos viszonylatban álljanak vissza az Ipartestületekhez és kapjunk vissza a sajátmagunk építette Ipartestületi Székházainkat és berendezésainket azonnal.
4. A Kormányzat azonnali hatállyal szüntesse be a szegényteljes munkára vonatkozó KIOSZT-ot és KISOSZ-t.
5. Minden tekintetben erős követelünk lenni Szabad Magyar Hasiánk. Vállaljuk az adózás terhéért, de reális alapon és annak megállapításában mi is részt vehetünk.
6. A betegügyi és öregügyi intézmények biztosításához legyen meg a jog a kisiparosoknak és a kiskereskedőknek, mint a nagyüzemi dolgozóknak.
7. A 60 éven felüli kiskereskedők és kisiparosok teljes adómentességgel bírjanak.
8. A kisiparosok minél hamar demokratikus életformát éljenek. Az Ő ipartestületében saját maga irányítja és kezelteti az alkotó munka tisztaságát.
9. Követeljük, hogy a jövőben az iparigazolványok kiadása vagy megvonási joga csak az Ipartestületnek legyen meg.

Kisiparosok, kiskereskedők, szövetkezők fel sorozottakkal az alkotó munkára, lakítsatok meg a helyi Ipartestületeket és legyetek erős építői a Szabad Hasiánk.

Budapest, 1956. október 30.

Kispesti Ipartestület
Ideiglenes Vezetősége

OKTÓBER

23. Tüntetés a Kossuth téren.
24. Oroszok átvonulása;
A Henger gyárnál 6 harc-
kocsi kilövése;
Járőrszolgálat;
Orosz támadás az Üllői úton.
25. Barikád a vasúti átjáróban;
Kenyérért sorban állókra lö-
nek az oroszok az Üllői úton;
Halottak és sok sebesült.
26. Rendőrség átállása;
Fegyver beszerzés.
27. Megalakul a Tanácsházán
a Nemzeti Bizottság
28. Győzött a forradalom.
Nagygyűlés a Lenin téren
a tanácsháza előtt.
29. Az ÁVH feloszlataása.
Nemzeti Bizottság több
tagjának leváltása.
A Forradalmi Bizottság, a
Forradalmi Ifjúsági Bizott-
ság és az Ellátási Bizottság
megalakítása.
Munkástanácsok és pártok
szervezése.
Csillagok leszerelése.

NOVEMBER

- 1-3. Békés napok a harci ese-
mények eltüntetése és a
halottak elföldelése.
Készülődés a munkába ál-
lásra.
Nemzetőrség megalakítása.
4. Este orosz bevonulás,
Támadás a Határ útnál és a
Nagykőrösi útnál
5. Barikádok építése a fonto-
sabb útkereszteződésekben:
Üllői út vasúti átjáróban;
az Ady Endre útkereszte-
ződésben;
a Határ útnál erősítés.
7. A Traktorgyár tetején elhe-
lyezett légvédelmi ágyú ki-
lőtt egy helikoptert.
Munkástanácsok: sztrájkok
szervezése.
10. Feliratok festése, röplapok.
18. Állandósult orosz támadás.
19. Wekerle teljes megszállása
*A forradalom elbukott, megkez-
dődt a forradalmárok felkuta-
tása, tömeges letartóztatása.*

Tartalom

Ajánlás	5
Bevezető	7
Koroly T. György	14
Apró József	19
Szlama Árpád	28
Porubszki István	31
Csiszár László	33
Kugli Gyula	43
Jancsovics János	65
Kálmán Béla	67
Jasper Gyula	71
M. Nikoletta	74
Timár Máté	75
Mellékletek	76
Eseménynaptár	79

